

Citizen's Income

A historical perspective

Nashwan Ghazy

Malmö Universitet

Fakulteten för lärande och samhälle

Magister- och masterprogrammet i historiska studier

Magisteruppsats Våren 2024

Handledare: Emma Lundin

Examinator: Johan Lundin

Abstract

The purpose of this study aims to investigate why the vibrant public debate on citizen's income in 1998 did not translate into parliamentary discussion in Sweden, highlighting the need for a historian's perspective to reveal the historical factors influencing our welfare system, especially in the context of universal basic income, a globally significant topic with relevance in Sweden.

The main question addressed in this study is as follows: How is citizen's income presented in the public debate in the year 1998?

To approach the layers behind the debate, this study borrows a theory from political science developed by Per Janson. The theory is primarily designed to study policy within the parliament regarding the subject of citizen's income, aiming to uncover the layers of meaning behind the actions supporting or opposing the idea. This study will adapt the theory to analyze a public debate in the daily press during the year of 1998.

The reason for choosing the year of 1998 is the abundance of material available, which exceeds that of any other year in the 1990s. There are 91 different articles. To be able to choose the articles that would provide a representative picture of the public debate in 1998, a method called idea- and ideology analysis is used. Additionally, due to the scope of this study, a limitation on the number of articles has been applied, reducing the number to 12.

The method employed to structure the research is argumentation analysis. Using this method, two categories have been established to analyze the articles. The first category gathers articles that support the concept of citizen's income, examining their similarities and differences. The second category compiles articles that oppose the idea, exploring their similarities and differences.

The new knowledge this research has produced is that it focuses on the public debate, showcasing the different ways citizens reactions to the idea of citizen's income. It's a contentious debate. There are forces that have decided to use their political power to try to shut the debate down. There are other groups that tend to use the idea of citizen's income to talk about their views that have nothing to do with the subject. The debate hasn't matured enough to be able to discuss this complicated and versatile subject which is why it isn't being discussed at the parliament as a serious political subject.

Keywords: 1990-tals krisen, basic income, basinkomst, citizen's income, debatt, dividend, historia, medborgarlön, möjlighetsramar, UBI, universal basic income.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Inledning.....	3
<i>Syfte.....</i>	3
Frågeställning.....	4
Avgränsning.....	4
Disposition	4
Historisk bakgrund	6
<i>Välfärdsystem.....</i>	6
<i>Medborgarlön.....</i>	7
<i>Arbetets historia.....</i>	9
<i>Det svenska perspektivet.....</i>	14
Presentation av författare till vald litteratur.....	16
Metod.....	19
Material	21
Teori	22
<i>Anpassning av Jansons teori.....</i>	24
Forskar- och forskningsetik.....	25
Undersökning.....	26
<i>Tes 1: Emot.....</i>	26
Sammanfattning	33
<i>Tes 2: För.....</i>	34
Sammanfattning	39
Slutdiskussion	41
<i>Besvarandet av frågeställningarna.....</i>	42
<i>Historiens roll.....</i>	44
Litteraturförteckning	45
<i>Digitalt material</i>	46
<i>Dagspress.....</i>	47

Inledning

Denna magisteruppsats avser att belysa den offentliga debatten gällande medborgarlön för att ge ett historiskt perspektiv för förståelsen av den nuvarande debatten om välfärden. De många kriserna som inträffade under 1990-talet ledde till en rad förändringar av det svenska välfärdssystemet. Dessa förändringar dokumenterades i en offentlig utredning som beställdes av den då sittande regeringen 2006.¹ Diskussionerna kring dessa kriser resulterade i en livlig debatt om att förändra välfärdssystemet genom införandet av en medborgarlön. Trots diskussionerna tog sig frågan aldrig från den offentliga debatten in till riksdagen för en seriös politisk behandling.

Statsvetaren Per Janson skrev en avhandling som behandlar frågan om medborgarlön och varför denna idé inte anses som ett seriöst alternativ i den politiska debatten.² Han har utvecklat ett teoretiskt ramverk som består av fyra punkter för att hjälpa till att belysa varför ämnet medborgarlön inte får genomslag i den politiska arenan. Detta teoretiska ramverk använder sig av teorier om makt, normativitet och empiri för att synliggöra de olika strukturerna som finns före och efter ett policyförslag kommer upp till riksdagen. Genom att använda Jansons teoretiska ramverk ska medborgarlönsdebattens dynamik i den offentliga debatten innan den når riksdagen undersökas. Den offentliga debatten i dagspressen är mångfacetterad med både dolda och explicita budskap kring medborgarlön samt användningen av begreppet som ett retoriskt verktyg för att förmedla andra budskap. Jansons teori kommer användas för att systematiskt analysera dessa uttalanden och synliggöra hur de formar och reflekterar de underliggande maktstrukturerna och normerna.

Det är viktigt att studera debatten om medborgarlön ur ett historievetenskapligt perspektiv för att vi ska kunna dra lärdom av historien och få en djupare förståelse kring den aktuella välfärdsdebatten som påverkar hela samhället.

Syfte

Syftet med studien är att förstå varför en livlig samhällsdebatt om medborgarlön under året 1998 inte blev en riksdagsfråga. Frågan är väsentlig att studera eftersom det händer mycket

¹ <https://www.regeringen.se/rappporter/2006/07/ess-20063/> [Hämtad 220524]

² Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003.

kring välfärdens framtid samt bidragens utveckling. Det saknas en historikers perspektiv som kan belysa alla lager som finns bakom våra identiteter, ideologier och historiska kontexter som har byggt vårt välfärdssystem. Denna forskning är högst aktuell eftersom den studerar ämnet medborgarlön som är en idé med internationell uppmärksamhet och återkommande uppkomster i Sverige. Vi historiker måste ge vår aspekt i den debatten för att ge en nyanserad bild av de många perspektiv som välfärden berör rent historiskt.

Frågeställning

Hur såg den offentliga debatten om medborgarlön ut 1998 och varför blev inte den en riksdagsfråga?

Avgränsning

Meningen med studien är att belysa historiska event som är relaterade till medborgarlön i Sverige för att förstå varför ämnet inte diskuteras seriöst. Ämnet medborgarlön är i allra högsta grad aktuell internationellt som lokalt, för att kunna genomföra studien inom den rimliga tiden givet behöver en tydlig avgränsning ske. Själva avgränsningen för denna studien kommer att omfattas av följande parametrar. Geografiskt kommer studien fokusera på Sverige genom den svenska nationella dagspressen. Tidavgränsningen kommer att vara året 1998 eftersom mängden material inom dagspressen är överväldigande mycket mer än något annat år under hela 1990-talet när man söker på ordet *medborgarlön* i kungliga bibliotekets sökmotor för den svenska, nationella dagspressen. Genom specifikt den historiska bakgrunden kommer en sådan avgränsning att skapas eftersom den historiska bakgrunden börjar internationellt och avslutas med ett svenskt perspektiv som belyser kontexten bakom debatten om medborgarlön i den svenska dagspressen.

Disposition

Studien kommer att vara uppdelat i olika kapitel; inledning, historisk bakgrund, forskningsläge, metod, material, teori, forskar- och forskningsetik, undersökning samt slutdiskussion. Inledningen presenterar syftet samt frågeställningen. Den historiska bakgrunden belyser begreppsvalen som görs i studien samt ge en kontextuell historia gällande välfärden, arbetet samt medborgarlön. I kapitlet forskningsläge kommer en presentation av olika forskare som

valts och vad de kommer att täcka för kunskapsluckor gentemot varandra för att ge en god historisk bakgrund till studien. I avsnittet metod djupdyker vi i vilka metoder som har använts för att sortera källmaterialet samt vilken struktur som studien tar. Därefter kommer ett kort avsnitt om materialet som valts och ett avsnitt om teorierna i denna studien samt ett kort stycke om forskar- och forskningsetik. Undersökningen kommer därefter där det presenteras artiklar från olika dagstidningar samt en teorianalys av varje artikel och en sammanfattning efter varje kategori. Det avslutande slutdiskussionen besvarar frågeställningen samt förklarar på vilket sätt denna studie bidrar med ny forskning samt aktualiteten för ämnet som studeras. Slutligen kommer en referenslista med all litteratur och material som använts.

Historisk bakgrund

Den här historiska bakgrunden kommer att gå genom välfärdens, medborgarlönens och arbetets historia. Avsnittet kommer att avsluta den med ett kort delkapitel som talar om medborgarlönen och arbetshistoria ur ett svenskt perspektiv för att knyta till uppsatsens geografiska avgränsning.

Innan vi går in på vad begreppet medborgarlön betyder behöver vi se över själva valet av begreppet. Det finns många olika begrepp som beskriver medborgarlön, här är några exempel: *Universal basic income (UBI)*, *Basic income*, *Freedom Dividend*, *Lokala valutor*, *basinkomst och medborgarlön*. Tiden efter Covid-19 pandemin och med hjälp av internet blev det engelska begreppet basic income (eller basinkomst på svenska) ett allt mer känt begrepp för idén. Anledningen till den stora floran av begrepp är enklast att förklara genom idéns tvärvetenskapliga natur. Det finns många olika förespråkare inom allt ifrån filosofi, sociologi, statsvetenskap, ekonomi till humanekologi. Den andra anledningen är begreppets långa historia som vi kommer strax till men först behövs en förklaring gällande valet av just begreppet medborgarlön. Eftersom studien i denna uppsats fokuserar på dagspressen i Sverige under året 1998 blir det naturligt att använda just medborgarlön-begreppet eftersom det var den termen som idén var känd för. Den andra anledningen är att Per Jansons teori som är en central del av studien använder sig av begreppet. Det blir därför rätt i tid och kontext att välja begreppet medborgarlön.

Välfärdssystem

Det finns en utmaning som västvärlden och specifikt Sverige står inför som tycks vara av grundläggande natur. Att identifiera denna utmaning är komplicerat men begreppet ”välfärdssystem” kan användas för att övergripa meningen. Enligt Maslows behovstrappa innefattar mänskliga behov en grundläggande ekonomisk trygghet för att tillgodose basala behov som mat, vatten och fysisk säkerhet. När dessa behov är mättade möjliggörs fokus på relation folk emellan och personlig utveckling bortom överlevnad.³ Det tidiga välfärdssamhällets arkitekter skapade policys med principen att det sociala skydds nätet ska begränsas till de som inte kan arbeta inom arbetsmarknaden; det vill säga de gamla, de sjuka, funktionsnedsatta och arbetslösa. De moderna välfärdsstaterna har institutionaliserade former som uppkom efter andra världskriget, såsom folkhemmet i Sverige exempelvis. Syftet med

³ Inglehart, Ronald & Welzel, Christian, *Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence*, Cambridge University Press, New York, 2005, s. 33, 138.

välfärden har varit att uppmana människor att ta sig in till arbetsmarknaden. Dagens problematik med den ekonomiska tillväxten har skapat en svårighet gällande full sysselsättning eftersom det inte finns tillräckligt mycket arbete åt alla vilket i sin tur sätter hårt press på välfärdssystemets finanser.⁴ Det finns tre olika välfärdsystem i Europa. Den skandinaviska modellen där förmånerna i socialförsäkringssystemen är universella och riktade i första hand till individen och inte familjen. Genom detta system skyddas den enskilda från risken att hamna i beroendeställning till föräldrar, makar eller välgörenhetsorganisationer. Den andra välfärdssystemet är den konservativa, detta system används i Frankrike och Tyskland. Denna modell bygger på en manlig familjeförsörjarnorm. Välfärdssystemet är utvecklat för heltidsarbetande män med trygga anställningsförhållanden. Ersättningen är anpassad till familjeinkomsten vilket minskat de ekonomiska drivkrafterna för gifta kvinnor att förvärvsarbeta. Det finns även ett lagreglerat anställningsskydd som är mera långtgående än hos de skandinaviska länderna. Det tredje välfärdsformen är det liberala systemet som används främst av Storbritannien och Irland, socialförsäkringen ger ett betydligt svagare inkomstskydd och själva välfärdssystemet är mindre än i de skandinaviska länderna. Villkoren för att få tillgång till försörjningsstöd är behovsprövade, det har funnits ett missnöje inom stora grupper av befolkningen som ökat intresset för begreppet *workfare*; vilket innebär ännu strängare krav och villkor på arbete eller utbildning. Medborgare hänvisas till privata trygghetsförsäkringar vilket leder till mindre acceptans hos befolkningen för skattehöjningar.⁵

Medborgarlön

Professor Guy Standing är en forskare från Storbritannien inom ekonomi och samhällsrelaterade studier. Hans bok *Basic income – a guide for the open-minded*⁶ ger en bra förklaring till ämnet samt en gedigen återblick i ämnets historiska utveckling ur ett globalt perspektiv (främst ett västerländskt perspektiv). Standing förklarar vad begreppet Universal Basic Income (UBI) betyder. Det finns många variationer på idén som han går genom och definierar, vi kommer att använda begreppet medborgarlön genom denna studiens gång men

⁴ Kolberg, J. E. and Esping-Andersen, G., 'Welfare States and Employment Regimes', *International Journal of Sociology*, vol. 21, no. 1, 1991, pp. 3–35, <http://www.jstor.org/stable/20630052>, s. 8-10. [Hämtad 23 maj 2023]

⁵ Olofsson, Jonas, 'Välfärdspolitiska vägval', in Swärd, H., Edebalk, P. G. and Wadensjö, E. (eds), *Vägar till välfärd: idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, 1:3 edn, Liber, People Printing, Kina. S, 288–289. Samt Trädgårdh, Lars, 'Det civila samhällets välfärdstjänster - Sverige i ett jämförande perspektiv', in Swärd, H., Edebalk, P. G. and Wadensjö, E. (eds), *Vägar till välfärd: idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, 1:3 edn, Liber, People Printing, Kina. S, 300–301.

⁶ Standing, G. (2017). *Basic income: a guide for the open-minded*. New Haven: Yale University Press.

refererar till formuleringen av begreppet som kommer nedan. Den består av tre element som delas upp i universal, bas, inkomst. Det första elementet handlar om vilka som ska få denna inkomst. Man menar att alla människor ska, individuellt, få en inkomst. Vilka som ingår i gruppen "alla människor" kan variera beroende på vilken typ av medborgarlön som implementeras. Exempelvis ifall det är europeiska unionen som betalar går pengarna ut till alla som ingår i unionen, är det en nation som betalar ska alla invandare av nationen få denna inkomst. Det andra elementet handlar om själva beloppet som betalas ut. De flesta inom forskningen förespråkar en bas som kan täcka de essentiella utgifterna. Vissa vill se en partiell del av existensminimum. Andra menar att det borde vara en större del än existensminimum. Det tredje elementet handlar om själva begreppet inkomst. Man menar att denna utbetalning skall ses som en inkomst som alla ska få utan krav, alltså är det inte bidrag med krav som skall uppfyllas för att få del av pengarna utan en lön som betalas ut genom en omfördelning av gemensamma resurser.⁷

När det kommer till historien om medborgarlön har det funnits många liknande tankegångar genom historien. Ett exempel återfinns i antika Grekland. Pericles och Ephialtes som någon gång under 451 f.v.t. försökte genomföra en form av medborgarlön. Det finns även exempel på denna idé med medeltida rötter. Året 1217 i Magna Carta fanns det en funktion som ämnade att omfördela gemensamt ägda resurser av befolkningen för att ge en medborgarlön till änkor i form av mat, bränsle och material till hemmet. Thomas Mores bok *Utopia* från året 1516 behandlar idén om medborgarlön. Det finns exempel i Frankrike genom Mointesquies bok *spirit of the laws* som publicerades 1748 där en formulering av medborgarlön återfinns. Thomas Paine, den amerikanska republikanen, skrev en essä 1795 som förespråkar en medborgarlön i samband med en individs ingång till vuxenlivet. Under 1800-talet fanns mycket skönlitteratur som sålde många exemplar, dessa böcker behandlar ämnet medborgarlön och skapar diskussion kring ämnet medborgarlön när de kommer upp. Under 1900-talet hände mycket, däribland Frankfurtskolans psykoanalytiker Erik Fromm som skrev boken *The sane society* och en senare essä *The psychological aspects of the gauranteed income*. Sedan får vi inte glömma Martin Luther King och hans formulering av medborgarlön som lyfter upp medborgarlön som lösningen för utrotningen av fattigdom.⁸

⁷ Standing, G. (2017). *Basic income: a guide for the open-minded*. New Haven: Yale University Press, s. 3-7.

⁸ Standing, G. (2017). *Basic income: a guide for the open-minded*. New Haven: Yale University Press, s. ix-xii, 9–16.

Arbetets historia

För att förstå den mångsidiga debatten om medborgarlön under 1998 behöver vi förstå hur vi kom fram till vår definition av arbete samt hur den utvecklingen har sett ut. Arbetskritiken ger oss en bild av arbetets utveckling genom användningen av kritik för att belysa vissa kontextuella aspekter av arbetshistoria som hjälper oss att förstå de underliggande argumenten som kan ge en förståelse till medborgarlöns debatten året 1998. Begreppet arbete är problematiskt eftersom den har många definitioner. Det är svårt att använda sig av en begreppsdefinition som fungerar över en lång tid och omfattar varierande samhällsekonomier, produktionsförhållanden och arbetsformer. Det som slaven, den livegne och lönearbetaren har gemensamt är att de avyttrar sin tid och arbetskraft till någon annan. De arbetar alltså för sina egna behov men också för att producera ett värde åt andra. Skillnaden är att lönearbetaren, ofta förmodat frivilligt, säljer sin arbetskraft medan slaven och den livegna tvingas att ge sin arbetskraft.⁹

Människor har levt och arbetat på många olika vis genom historien. Arbetet i jägar- och samlarsamhället förekom det inget lönearbete utan människor jagade och samlade mat för sin överlevnad. Sociologen Marshall Sahlén berättar att det förekom ett visst varuutbyte som baserades på behov och nytta snarare än vinst. Enligt Sahlén var arbetsinsatsen blygsam med dagens mått. Arbetet var lågintensivt och oregelbundet man gjorde inte mer än vad som var nödvändigt för att uppfylla de basala behoven. Omkring 10 000 f.v.t. över gick en del jägar- och samlarsamhället till jordbruk och boskapsskötsel. I jordbrukssamhället producerades livsmedel efter kort tid till överproduktion som skapade handeln genom varuutbyte. Arbetsdelning blev en verklighet, vissa kunde helt frigöras från själva livsmedelsproduktionen. Hierarkiska strukturer och social differentiering skapades och har varit en drivande kraft för det mänskliga samhällsbygget. Med detta nya samhälle kom rikedom tidigt att bli synonymt med heder och ära. Att inte behöva arbeta framstod som något ädelt. Förntida civilisationer runt 4 000 – 3 000 år f.v.t. i Mesopotamien och Egypten ansågs framförallt det kroppsliga arbetet som någonting negativt.¹⁰

Under antiken utvecklas en form av distinktion i aktivitet, mellan det vi gör för att garantera vår överlevnad och det vi gör för aktivitetens egenvärde. Arbetet blir ett tvång som

⁹ Dahlqvist, Hans. "Varför ska vi arbeta?" *I Plats för vem?: om arbetets inkludering och exkludering*, redigerad av Elin Ennerberg och Peter Gladoić Håkansson, 129-143. Lund: Nordic Academic Press, 2022, S. 95–96.

¹⁰ Dahlqvist, Hans. "Varför ska vi arbeta?" *I Plats för vem?: om arbetets inkludering och exkludering*, redigerad av Elin Ennerberg och Peter Gladoić Håkansson, 129-143. Lund: Nordic Academic Press, 2022, S. 96–97.

aldrig tar, det är inte en domän för frihet och utveckling. De fria aktiviteterna som exempelvis filosofin försöker man vid varje försök att inte inkludera i arbetsbegreppet eftersom varje sådan förknippas löper risk att instrumentalisera aktiviteter som är värdefulla i sig själva. Antika grekerna ser arbetet som en distraktion från det viktiga i livet vilket var att utforska det fulländade, det goda och det vackra som var omöjligt att förena med arbetet eftersom det ses som en hotande distraktion från livets mening. Utöver aspekten av distraktion från det viktiga förknippade de antika grekerna arbete med en mild och en intensiv förnedring. Den milda förnedringen handlar om underordningen av kroppens behov mot naturens lagar som exempelvis jordbruket gör. Den intensiva förnedringen handlar om att underordna sig någon annan persons vilja som lönearbetaren tvingas göra. Antikens aristokratiska arbetskritiker är intresserade av att garantera medborgarens frihet att inte behöva arbeta. Själva frihetsbegreppet definieras främst som frihet från arbete. Slaveriet var en viktig faktor för överflödighet i de antika samhällena, ett sätt för aristokratin att ägna sig åt andra aspekter i livet än arbete. De produktiva näringarna och i synnerhet jordbruket var respekterat som arbete men inte för aristokratin.¹¹

Antikens ledighets- eller frihetsideal är någonting som skulle leva kvar inom europeisk överklass ända fram till industrialismens dagar. Under det senromerska rikets tid blev slavekonomin allt mer svårhanterlig eftersom imperiet slutade expandera och tillgången till krigsfångar minskat. Slavarna fick nu istället tilldelade jordlotter att odla för sin egna försörjning men merparten av produktionen gick till jordägaren. Livegenskapen blev till och kvarstod som norm genom det medeltida europeiska samhället. Under medeltiden ansågs det fortfarande ovärdigt att arbeta för någon annan, likt antikens förhållningssätt som menade att arbetet distraherar människan och hindrar henne från att utveckla sin dygd.¹² Utöver dessa teman som rör vanhedern i anställningskontraktet dvs. att underordna sig någon annans vilja samt att arbetet ses som en distraktion och hinder för själslig utveckling finns det ytterligare ett lager i arbetskritiken inom Europa. Nämligen ett särskilt förakt för parasiterande yrkesgrupper som inte bidrar med något essentiellt för mänskligheten, detta förakt är speciellt riktat mot handelsmän då dessa ansågs slå mynt av valuta- och varuflöden.¹³

¹¹ Paulsen, Roland, *Arbetsamhället: hur arbetet överlevde teknologin*, 1. uppl., Gleerups, Malmö, 2010, s. 22–26.

¹² Dahlqvist, Hans. "Varför ska vi arbeta?" I *Plats för vem?: om arbetets inkludering och exkludering*, redigerad av Elin Ennerberg och Peter Gladoić Håkansson, 129–143. Lund: Nordic Academic Press, 2022, s. 98–99.

¹³ Paulsen, Roland, *Arbetsamhället: hur arbetet överlevde teknologin*, 1. uppl., Gleerups, Malmö, 2010, s. 22–29.

Från och med 1500-talet sker en förändring kring synen på arbete i samband med inträdandet av protestantiska och kalvinistiska idéer i den europeiska världen. Protestantismens fader Martin Luther ifrågasatte varför munkars och prästers arbete skulle tilldelas speciell status, han menade att munkarna i deras asketiska arbete parasiterade på andra människors arbete eftersom de undandrog sig de världsliga plikterna. Luther menade att alla föds för att utföra någonting och människors uppgift är att acceptera denna lott. Jean Calvin drog denna tanke till sin spets och menade att människans öde var förutbestämt och redan avgjort på förhand vilket led till ett febrilt engagemang bland de som följde hans doktrin. En skillnad till mellan Luther och Calvin var att Luther gav uttryck för kyrklig antikommersialism, han ansåg att ränta på utlånade pengar var ocker och kunde leda till förnekelse av nattvarden vilket även stärkte hans misstro mot affärsmän som betraktades som syndfulla människor som exploaterade bönders och hantverkarens arbete. Calvin bryter med denna idé och ansåg att rikedom var ett tecken på att man tillhörde de utvalda. Hos de kalvinistiskt inspirerade puritanerna blev det ännu tydligare i deras föreskrift att det är en plikt att utvinna så stor vinst som möjligt ur arbetet. Framgång som mäts i profit är en säker indikation på att det valda yrket behagar gud. Den protestantiska etiken förnas så småningom med den kapitalistiska andan med motiveringen att ackumulation av vinst för ständig återinvestering i ny affärsverksamhet. Det skapas ytterligare en sida av arbetsbegreppet som fördömer de arbetslösa som enligt Calvin och Luther var avskydda lösdrivare och borde landsförvisas eller tvingas till arbete. Calvin menade att det inte fanns något mer skamligt än en lat odugling som varken är till nytta för sig själv eller någon annan utan tycks vara född enbart till att dricka och äta. Bland katoliker var tiggare accepterade i högre grad och ibland välkomnade eftersom de bidrog till självvald välgörenhet. Hos Luther och Calvin ansågs de däremot vara människor som varken följde sitt kall eller tillhörde guds utvalda. Under denna period blev hanteringen av tiggare och ekonomiskt utslagna piskade, sattes i tvångsarbete eller fängslades. Skriften *Utopia* av Thomas More som belyste att folk som tvingats bort från sina jordplättar av feodaltherrar blev luffare och tiggare vilket led till att de kastades i fängelse på grund av lättja, trots att ingen gav dem ett arbete oavsett hur mycket de ville ha ett. 1600-talets amerikanska kolonistörer drev denna hårda falang av engelsk puritansk retorik mot de arbetslösa och uttryckte i ett förslag att det bästa sättet att hantera dem var att tvinga dem att arbeta eller låta dem svälta. Alltså från att arbete har förknippats med fördumning

och brutalisering upphöjs den till en dygd medan fritid som varit antikens förutsättning för dygd, blir något man kan ägna sig åt under söndagen.¹⁴

Kortfattat kan det sägas att skillnaden mellan Luther och Calvin är deras tolkning av vad ett kall är. Enligt Luther ska alla människor följa deras individuella kall för att tjäna gud. Calvin ansåg att människor inte har fria viljor utan deras väg i livet är förutbestämt av gud, denna doktrin led till att människor övertygades att jobba hårt som en del av den konstanta kampen mot ondska.¹⁵

Industrialismens intåg i England under 1700-talet och under 1800-talet i resterande delen av Europa skapade ytterligare förändringar för begreppet arbete genom framväxten av det civila borgliga samhället. Från att produktionsmedlen i stor utsträckning ägts av aristokratin medan arbetet utfördes av bönderna bildades en ny struktur under industrialismen genom borgarklassen som ägde produktionsmedlen och arbetarklassen som utförde kroppsarbetet. Inom detta borgerliga lagstyrda samhället försvann möjligheten att med våld tvinga människor att producera överskott åt andra. Inom flera länder, däribland Sverige, ingrep staten genom att stifta lagar som förbjöd sysslolöshet för dem som inte kunde försörja sig utan arbete. Utöver förbudet mot sysslolöshet skapades det även ett ekonomiskt tvång. Ur ett arbetsgivarperspektiv under denna tiden är det inte tillräckligt att människor går till arbete utan de måste också förmås arbeta för att öka arbetsgivarens lönsamhet. Kapitalet uppnådde detta genom en sträng disciplinering av arbetarna. En viktig del av denna disciplin var att tvinga in en arbetsmoral hos arbetarna, det handlade om att göra arbetarna till sina egna slavdrivare. Sociologen Max Weber skriver att det borgliga samhället utvecklade en protestantisk-asketisk yrkesetik som formulerade en moralisk funktion till arbetet. Arbetet framställs som ett kall, ett sätt att tjäna gud. Så länge man tjänade gud genom att följa sin kallelse angås det inte fullt att tjäna pengar. Men idealet, plikt och hederligt arbete, accepterades inte direkt av alla.

Romantiken var till viss del en reaktion mot den borgerliga kulturens framväxt. Romantikens författaren Fredrich Schlegel menade att detta ideal skapar en hets av att aldrig komma fram, en känsla av otillfredsställelse. Han menade att det var i vilan som upphöjdheten fanns, det borgliga arbetsidealet stoppa människan från att uppnå någonting meningsfullt. Under denna tiden växte det socialistiska arbetarrörelsen fram och det fanns tänkare som ville utsträcka rätten till lättja även till arbetarklassen. Paul Lafargue beskrev lönearbetet som en

¹⁴ Paulsen, Roland, *Arbetsamhället: hur arbetet överlevde teknologin*, 1. uppl., Gleerups, Malmö, 2010, s. 30, 32–34.

¹⁵ McKay, John P. (red.), *A history of world societies*, 8. uppl., Bedford / St Martin's, Boston, 2009. S. 407, 412–413.

modern form av slaveri, han hävdar att de arbetande massorna dömdes till 12–14 timmars tvångsarbete om dagen. Lafargue menar att arbetarna var maskinslavar som korruperats med kristendom, syfilis och arbetets norm. Han eftersträvade de antika filosofernas ideal, hans uppmaning till arbetarna var att kasta ifrån sig nationalekonomins och den kristna moralens ok och kräva sin rätt till lättja. Men det var rätten till arbete och inte rätten till lättja som kom att bli den socialistiska arbetarrörelsens mål. Karl Marx var en av de som betonade arbetets värde, han menade att arbete skapar nytta för sig själv och för andra. Det Marx kritiserade var det kapitalistiska systemet som tog allt överflöd som arbetarna producerade, begreppet han använder är mervärdet. Eftersom arbetaren inte får ta del av detta mervärde blir det någonting främmande för dem. Lönearbetet blir något påtvingat, en handelsvarare som lönearbetaren säljer till kapitalet för att överleva. Eftersom, enligt Marx, människan blir människa genom sitt arbete och detta arbete är främmande blir hon alienerad från sig själv som människa. Marx eftersträvade klasslösa samhällen skulle alla äga produktionsmedlen gemensamt, därmed tänktes också alienationen upphöra och arbetet bli ett medel för behovstillfredsställelse och självförverkligande.¹⁶

Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet utvecklas arbetsideologi, moral och disciplin genom en organisering från arbetsgivarens håll. Den amerikanska Fredrick Winslow Taylor utarbetade en så kallad vetenskaplig metod som kom att kallas för taylorismen för att effektivisera arbetet genom principer vars uppgift är att säkerställa vinsterna och kontrollen över produktionsprocessen till kapitalägaren.¹⁷ Den vetenskapliga arbetsledningen gick därför ut på att skapa regler för varje arbetsdetalj för att styra arbetarens utförande av specifika uppgifter på en specifik tid. Allt tankearbete flyttades från verkstadsgolvet till en särskild planeringsavdelning. Varje arbetsuppgift skulle studeras ingående för att eliminera alla onödiga rörelser. Detta led till att arbetsledningen kunde kontrollera arbetskraften samt minimera den enskilda arbetarens handlingsutrymme vilket syftade till bättre effektivitet. Biltillverkaren Henry Ford introducerade det maskindrivna, löpande bandet vid vilket varje arbetare endast gör en eller få arbetsuppgifter i den takt som bandet gick. För arbetarnas del blev arbetet mer enformigt och maskinstyrt, detta arbetssätt kom att kallas för fordism. Under 1940- och 1950-talen kritiserades de tayloritiska principerna av human relations-skolan. Kritiken menade att arbetets drivkrafter inte bara är materiella utan också sociala behov som

¹⁶ Dahlqvist, Hans. "Varför ska vi arbeta?" I *Plats för vem?: om arbetets inkludering och exkludering*, redigerad av Elin Ennerberg och Peter Gladoić Håkansson, 129–143. Lund: Nordic Academic Press, 2022, S. 100–105.

¹⁷ Greiff, Mats, *Kontoristen: från chefens högra hand till proletär: proletarisering, feminisering och facklig organisering bland svenska industritjänstemän 1840–1950*, Mendocino, Diss. Lund: Univ., Lund, 1992. S. 150–153.

tillhörighet, uppskattning och trygghet. Det är dock viktigt att notera att kritikerna av taylorismen, human relations-skolans mål var fortfarande att skapa högsta möjliga effektivitet. Det handlar bara om fokus, medan Taylor fokuserade på att analysera arbetets organisation och kontroll fokuserar human relation-skolan på problemet att anpassa arbetarna till produktionsprocessen.¹⁸ Det finns en till skola gällande organisering av arbetarna och arbetet nämligen toyotismen som kom under 1980-talet. Även känt som Ohnismen, döpt efter produktionschefen Kosuke Ikebuchi på Toyota. Systemet handlar om att ta bort mikrokontrollen av arbetarna, ge arbetaren mer ansvar och frihet över sitt arbete. Den som utför arbetet i produktionen behöver ha insikt i alla delar för att bättre innovation kan ske inom företaget. Cheferna ska vara en mindre skara runt 20% av verksamheten som tar sig in vid behov. Det innebär helt enkelt att arbetet kräver en allmän kunskapsnivå av arbetarna som är basen för deras produktivitet. Målet är inte längre kortsiktig produktion utan mera strävar åt mera långsiktiga resultat. Arbetarna känner en större tillhörighet till arbetet och deras identitet som människor kopplas starkare till. Detta systemet kan sägas vara det post-fordiska och den har en viktig konsekvens. Dessa företag erbjuder en företagsidentitet som är rotad i en företagskultur genom en utarbetad modell på flera nivåer: en yrkesutbildning som är specifik för företaget, ett beteende och en vokabulär som är företagets egen, en särskild klädstil eller företagsuniformer. Företaget ger tillhörighet och en identitet undan otrygghet i utbyte ska arbetaren ge upp all annan tillhörighet, sina intressen, privatliv, sin personlighet och sin kropp till företaget. Detta utsätter den anställda för faran att helt förlora sig själv om hans prestationer inte ökar hela tiden, inte längre skulle vina företagets förtroende och sina lagkamraters uppskattning.¹⁹ Inom arbetskritiken finns det ofta en tradition om att komma fram till lösningar till ett annat ekonomiskt system än det tillväxtbaserade vi har idag. Bland dessa förslag tenderar medborgarlön vara ett förslag som kommer upp ofta.²⁰

Det svenska perspektivet

När det kommer till debatten medborgarlön i Sverige finns det en koppling särskilt till det postfordistiska samhället. Nämligen ökningen av en osäker arbetsmarknad som i sin tur leder

¹⁸ Dahlqvist, Hans. "Varför ska vi arbeta?" I *Plats för vem?: om arbetets inkludering och exkludering*, redigerad av Elin Ennerberg och Peter Gladoić Håkansson, 129-143. Lund: Nordic Academic Press, 2022, S. 108–110.

¹⁹ Gorz, André, *Arbete mellan misär och utopi*, Daidalos, Göteborg, 2001, s. 41–48, 52–53.

²⁰ Se: Gorz, André, *Arbete mellan misär och utopi*, Daidalos, Göteborg, 2001, s. 109–118 och Paulsen, Roland, *Arbetsamhället: hur arbetet överlevde teknologin*, 1. uppl., Gleerups, Malmö, 2010, s. 215–220.

till en ökning i antalet människor som finner sig i ekonomiskt prekära situationer. I Finland är stödet större och en representering av befolkningens önskan finns i politiken mera tydligt medan i Sverige är motståndet starkt. Främst kommer detta motstånd från debattörer med socialdemokratisk anknytning trots att det största stödet för medborgarlön finns bland de socialdemokratiska sympatisörerna. Gunnar Wetterberg som varit en kommundirektör på 1990-talet skrev en bok *Arbetet – välfärdens grundval* lyfter upp kritik som många motståndare av medborgarlön tenderar att stå för. Kritiken är att medborgarlön är ett hot mot att idén att människor ska fortsätta betala skatt och bli en grogrund för svartarbete, med slutsatsen att samhället inte har råd att tolerera dagdriveri på andras bekostnad. Förespråkare för medborgarlön brukar svara på denna kritiken genom att referera till det nuvarande systemet som hindrar arbetslösa från att ta emot tillfälliga och lågt avlönade jobb och som uppmuntras till svart arbete eftersom man går miste om A-kassa och socialbidragen ifall man tjänar extra. Förespråkarna anser att det postfordistiska samhället skulle fungera bättre ifall man kunde behålla grundinkomsten även om man började få andra inkomster.²¹

²¹ Andersson, Jan Otto. "Grundinkomst och medborgarlön för en postfordistisk arbetsmarknad." I *Den tredje arbetslinjen: bortom den svenska modellen och marknadsliberalismen*, redigerad av Jonas Agell och Jonas Olofsson, 113-132. Stockholm: Agora, 2005, s. 196–198.

Presentation av författare till vald litteratur

En kort disposition över detta kapitlets upplägg. Forskarna som valts kommer att presenteras kortfattat. Efter presentationen av dem och vad de har bidragit med kommer ett stycke som lyfter upp denna studiens bidrag till den akademien.

Den forskning som valts är inte enbart historievetenskapligt eftersom det är många ämnen som behöver belysas för att ge en god kontext till ämnen som det talas om under medborgarlöns debatten i dagspressen 1998. Områden som behöver belysas är medborgarlön, arbetshistoria och tillväxtkritik, välfärdssystem samt det svenska samhällets ställningstagande till medborgarlön. Forskarna som har valts kompletterar varandra vilket ger en helhetlig bild som ger en god kontext för att undersöka debatten.

André Gorz var en författare som var känd för att ha bidragit mycket till sociologin vad gäller arbetskritik och tillväxskritik. Hans förklaring av arbetshistorians utveckling kännetecknas med kritik till de olika systemen som kommit och gått. Hans bidrag till denna magisteruppsats är att bidra till en nyanserad bild av arbete samt kritiken av lönearbetet. Boken av honom som används heter *Arbete mellan misär och utopi*.²²

Guy Standing är en brittisk professor i ekonomi och är känd för att ha bidragit till skapandet av BIEN (Basic Income Earth Network), forskning gällande allmänning (the commons), medborgarlön, skapandet av begreppet prekariatet bland annat. Hans forskning gällande medborgarlön är väsentlig för denna magisteruppsats eftersom den bidrar till främst en internationell kontext av idén. Boken av honom som används heter *Basic income: a guide for the open-minded*.²³

Gösta Esping-Andersen är en dansk professor emeritus i sociologi. Han är bland annat känd för kategoriseringen av de olika välfärdsmodellerna. I denna magisteruppsatsen har en artikel som han har skrivit att användas för att belysa en den historiska aspekten av välfärdssystemens utveckling. Artikeln av honom som används heter *Welfare states and employment regimes*.²⁴

Hans Dahlgvist är en docent i historia från Malmö universitet. Hans forskning gällande arbetshistoria i artikeln som kommer att användas, *Varför ska vi arbeta?: Ett*

²² Gorz, André, *Arbete mellan misär och utopi*, Daidalos, Göteborg, 2001.

²³ Standing, G. (2017). *Basic income: a guide for the open-minded*. New Haven: Yale University Press.

²⁴ Kolberg, J. E. and Esping-Andersen, G., 'Welfare States and Employment Regimes', *International Journal of Sociology*, vol. 21, no. 1, 1991, pp. 3–35, <http://www.istor.org/stable/20630052>.

idéhistoriskt perspektiv på synen på arbete,²⁵ erbjuder en stark grund gällande kontexten av arbetets historiska utveckling.

Jan Otto Andersson är docent i internationell ekonomi vid Åbo Akademi i Finland. Hans arbete gällande arbetshistoria samt medborgarlön i Finland samt Sverige är intresseväckande. Han har även bedrivit forskning i samband med medborgarlöns, pilotprojekt i Finland. Artikeln som kommer att användas heter *Grundinkomst och medborgarlön för en postfordistisk arbetsmarknad*,²⁶ denna artikel lyfter upp medborgarlön i relation med arbetsmarknaden i Sverige.

Jonas Olofsson är en professor vid Malmö universitet inom ämnet socialpolitik och är verksam inom frågor som rör arbetsmarknadsfrågor. Hans artikel, *Välfärdspolitiska vägval*,²⁷ har använts som främsta medlet för att beskriva välfärdssystemen i Europa.

Lars Trädgård är professor i historia vid Ersta Sköndal högskola och forskar bland annat det svenska civilsamhället och den sociala tillitens villkor. Hans artikel, *Vägar till välfärd: idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*,²⁸ har använts för att gå mer in i detalj kring de olika europeiska välfärdssystemens funktion.

Mats Greiff är en professor i historia på Malmö universitet och har forskat inom många områden men främst inom socialhistoria samt kulturanalys på modern historia. I avhandlingen, *Kontoristen: Från chefens högra hand till proletär: proletarisering, feminisering och facklig organisering bland svenska industritjänstemän 1840–1950*,²⁹ behandlas arbetshistoria. Det finns många aspekter som lyft upp genom historien gällande arbete, det som kommer främst att användas ur denna avhandling är Greiffs historiska beskrivning av taylorismen som kom på slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet.

Per Janson är doktorand i statsvetenskap från Lund universitet och skrev sin avhandling, *Den huvudlösa idén: Medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*,³⁰

²⁵ Dahlqvist, Hans. "Varför ska vi arbeta?" I *Plats för vem?: om arbetets inkludering och exkludering*, redigerad av Elin Ennerberg och Peter Gladoić Håkansson, 129-143. Lund: Nordic Academic Press, 2022. S, 93-122.

²⁶ Andersson, Jan Otto. "Grundinkomst och medborgarlön för en postfordistisk arbetsmarknad." I *Den tredje arbetslinjen: bortom den svenska modellen och marknadliberalismen*, redigerad av Jonas Agell och Jonas Olofsson, 113-132. Stockholm: Agora, 2005, s. 192–203.

²⁷ Olofsson, Jonas, 'Välfärdspolitiska vägval', in Swärd, H., Edebalk, P. G. and Wadensjö, E. (eds), *Vägar till välfärd: idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, 1:3 edn, Liber, People Printing, Kina. S, 284–299.

²⁸ Trädgårdh, Lars, 'Det civila samhällets välfärdstjänster - Sverige i ett jämförande perspektiv', in Swärd, H., Edebalk, P. G. and Wadensjö, E. (eds), *Vägar till välfärd: idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, 1:3 edn, Liber, People Printing, Kina. S, 300–308.

²⁹ Greiff, Mats, *Kontoristen: från chefens högra hand till proletär: proletarisering, feminisering och facklig organisering bland svenska industritjänstemän 1840–1950*, Mendocino, Diss. Lund: Univ., Lund 1992.

³⁰ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003.

som behandlar medborgarlön och varför denna idé blockeras i den politiska policydebatten inom riksdagen. Utöver att ge en kontext till medborgarlönsdebatten i Sverige har Janson utvecklat en teori för att studera medborgarlön i anslutning till policyförslag. Denna studien kommer främst att använda sig av denna teori för att behandla den offentliga debatten om medborgarlön.

Roland Paulsen är docent i sociologi vid Lunds universitet och har skrivit om många ämnen relaterade till tillväxtkritik, arbetskritik samt medborgarlön bland annat. Hans bok, *Arbetsamhället: Hur arbetet överlevde teknologin*,³¹ behandlar arbetsamhället och belyser många historiska aspekter som har lett världen och Sverige var de befinner sig nu. Denna forskning har använts främst för att lyfta fram de historiska aspekterna av arbetets ideologiska historikutveckling.

Dessa forskares bidrag till ämnet medborgarlön är utan överdrift essentiell för att förstå varför situationen kring ämnet ser ut som den gör i vår nutid. Deras forskning förklarar situationen genom att övergripa teologiska, historiska och arbetsideologiska exempel bland annat för att belysa ämnets komplexitet. Det saknas dock en mera noggrann historievetenskaplig analys av specifika händelser genom historien, det händer att vissa händelser som berör medborgarlön nämns i förbifarten men bristen på historier som analyserats genom historievetenskapen är tydlig. Denna studien ämnar belysa en händelse i svensk historia där medborgarlön kom upp till diskussion i den offentliga debatten genom att analysera artiklarna som återger händelseförloppet för debatten. Genom att bidra med faktiska händelser med en djupare kontextuell ingång kommer en djupare förståelse för ämnet som oftast saknas i debatten idag. Genom bidraget som denna studien gör har det skapats en djupare förståelse för hur möjlighetsramen fungerar när det kommer till offentliga debatten om ämnen som ligger utanför denna ram. Förhoppningen är att resultatet bidrar till en mera nyanserad förståelse gällande diskussionen kring medborgarlön som vår samtid kommer att bemöta allt mera frekvent.

³¹ Paulsen, Roland, *Arbetsamhället: hur arbetet överlevde teknologin*, 1. uppl., Gleerups, Malmö, 2010.

Metod

Denna studie använder sig av två metoder. Den första metoden är idé- och ideologianalys vilken använts för att analysera källmaterialet och välja ut de tidningsartiklar som är mest relevanta för denna studien. Den andra metoden är argumentationsanalys som används för att strukturera själva undersökningen genom skapandet av två kategorier för att se likheter samt olikheter i debatten.

För att hjälpa se underliggande information i dagspressen samt debattartiklarna används idé- och ideologianalys.³² Angreppssättet som valts inför denna studie kallas för *kvalitativ analys av idéer och ideologiskt innehåll* och är utvecklad av bland annat Mats Lindberg. Denna modell erbjuder ett ramverk för att kartlägga ideologiska strukturers inre ordning; detta görs genom två dimensioner som är följande: Värdeutsagor – Dessa uttrycker målsättningar, önsksningar, preferenser, intressen eller normativa ideal. Beskrivande utsagor – Här menas uttryck som ger en uppfattning om hur saker och ting är. Dessa handlar om att beskriva en situation, vilket kan innehålla beskrivningar av ting, individer, problem och möjligheter i den aktuella situationen.

Ovannämnda analysverktyg kan höra till olika analysnivåer, minst två beroende på hur stort område som ska analyseras. Poängen med indelningen är att den ger oss möjligheten att länka samman konkreta förslag med värden som hör till en övergripande ideologisk värld av föreställningar.

Den första nivån är den grundläggande nivån. Här ingår övergripande sociopolitiska, religiösa och filosofiska idésystem som har att göra med människors samhällsåskådningar och djupare värderingar.

Det är viktigt att notera att det inte alltid går att implementera alla delar av denna metod för varje tidnings- eller debattartikel. Själva teorin tillåter detta, det viktiga är att använda denna teori som ett ramverk för att komma åt de inre strukturerna i materialet. Det finns även ett analyschema som återfinns i boken, se fotnot som exemplifierar hur en sådan teori kan appliceras.³³

Anledning till användning av dessa delar idé- och ideologianalysen är för att studera de underliggande strukturerna i tidningsartiklar och debattartiklar och för att belysa

³² Bergström, Göran & Svärd, Per-Anders, "Idé- och ideologianalys" i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Boréus, Kristina & Bergström, Göran (red.). Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2018, s. 133–176.

³³ Ibid, s. 144–147.

texternas inre idéer och ideologier. För att förstå varför de nämner medborgarlön på sätten författarna har valt för att slutligen välja ut de artiklar mest mest värde.

Genom användningen av argumentationsanalys, specifikt analysen av teser kommer källmaterialets innehåll att delas in i kategorier som presenterar de olika teserna. Därefter kommer dessa kategorier att diskutera med den tidigare forskningen samt teorin för att frågeställningarna ska besvaras.³⁴ Teserna kommer bestå av två kategorier (*Emot, För*). Under varje artikel kommer Per Jansons teori för att studera medborgarlön att användas. På slutet av undersökningskapitlet kommer en sammanfattning av den fakta som sammanställts.

Själva undersökningens struktur är kronologisk och påbörjas med att varje tes presenterar sina artiklar genom en kort presentation av artiklarna, ett relevant citat som behandlar medborgarlön ska lyftas upp. Slutet av varje tes sätts artiklarnas innehåll mot varandra för att se över nyanserna och skillnaderna bland de olika artiklarna. Sammanfattningsvis kommer en översikt kring vad undersöknings kapitlet kommit fram till. Sista kapitlet, slutdiskussionen, sätts tesernas slutsatser mot varandra samt sätts i diskussion med den tidigare forskningen för att besvara frågeställningarna.

³⁴ Boréus, Kristina, "Argumentationsanalys" i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Boréus, Kristina & Bergström, Göran (red.). Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2018, s. 100–101.

Material

Valet av 1990-talet som studiens fokus är på grund av 1990-talets ekonomiska kriser vilket reflekteras i artiklarna från dagspressen rörande ämnet medborgarlön. Debatten som studeras inträffade året 1998. Vid användningen av sökordet *medborgarlön*³⁵ på dagstidnings sökmotorn som tillhör det kungliga biblioteket får man 91 träffar. Eftersom mängden material var överväldigande mycket året 1998, mer än resten av 1990-talet gällande ämnet medborgarlön har just året 1998 valts som studiens fokus. Processen att välja ut artiklarna baserades på två aspekter, den första är genom användningen av metoden idé- och ideologianalys. Den andra delen i processen handlar om att välja ut artiklar som är skrivna av främst prominenta personer främst. Med prominenta personer menas individer med antingen politisk makt som kan påverka den offentliga debatten samt ha makten att påverka ämnet politiskt. Dessa kan vara politiker, ministrar, representanter för LO, stora samhällsdebattörer m.fl. Anledningen till detta urval är för att studera varför ämnet inte kommer upp till riksdagen trots den stora debatten om ämnet. Efter arbetsprocessen gällande urvalet av artiklarna blev det 12 artiklar som valts ut att studeras dels på grund av avgränsningen för magisteruppsatsen samt eftersom dessa artiklar var de mest givande baserat på urvalsprocessen.

³⁵ <https://tidningar.kb.se> [Hämtad 24 maj 2024]

Teori

Följande kapitel handlar om Per Jansons statsvetenskapliga teori för att studera policyförslag i riksdagen rörande medborgarlön. Kapitlet kommer att börja med en introducering av Jansons teori i form av en tabell från hans avhandling från 2003. Sedan kommer en närmare förklaring gällande vad han menar med sin teori. Slutligen kommer en förklaring på hur teorin används för att studera debatten året 1998 på ett historievetenskapligt vis genom att presentera en tabell och förklaring på vad denna studien har gjort annorlunda än Janson.

Statsvetaren Per Jansons avhandling från 2003 erbjuder ett ramverk för att studera ämnet medborgarlön. När det kommer till ämnet medborgarlön är det viktigt att förstå kontexten bakom ämnets exkludering från politiken, för att förstå detta erbjuder Janson en studie för att förstå policyramverkets begränsningar samt hur medborgarlön förhåller sig till detta ramverk. Strukturen för teorin är delad i fyra delar som kommer att presenteras sedan kommer en kort mening om hur delarna kommer att appliceras i just denna studie, anpassat till offentliga debatter i den nationella dagspressen.

Tabellen nedan visar Jansons teori. Under tabellen kommer ni att se anpassningen av teorin som görs för denna studie.

Förklaring	Tillvägagångssätt
Dåligt policyförslag	Fastställs analytiskt genom att diskutera de normativa och empiriska möjligheterna och begränsningarna av ett förslag, samt genom att empiriskt studera argumenten i den offentliga debatten.
Maktförhållanden	Fastställs genom att analytiskt stipulera aktörernas intressen och därefter undersöka om det finns ett sådant mönster i den offentliga debatten. Fastställs dessutom genom att studera vem som stödjer vem som motsätter sig förslaget och vilka maktresurser de har.
Saknar koppling till ett politiskt problem	Fastställs genom att i den offentliga debatten och analytiskt identifiera de politiska

	problem som finns. Därefter studeras den offentliga debatten och huruvida policyförslaget uppfattas som en lösning på ett politiskt problem.
Blockering	Fastställs genom att se om förslaget passar in i den politiska möjlighetsramen, dvs. hur det förhåller sig till policykärnan. Om så är fallet, studeras den offentliga debatten och reaktionerna mot förslaget.

36

Den första delen handlar om kvalitén i själva policyförslaget när den ska komma upp till beslut i den politiska processen. Policyförslagets kvalitet avgörs genom en diskussion för att avgöra begränsningarna och möjligheterna genom en normativ samt empirisk analys för att bedöma ifall policyförslaget ska avfärdas eller inte beroende på hur bra eller dåligt förslag är.

Den andra delen beskriver maktförhållanden som studeras genom att analysera aktörernas intresse och undersöka om det finns ett sådant intresse i den offentliga debatten. Förhållandet fastställs genom att även studera vem som stödjer och vem som motsätter sig förslaget och vilka maktresurser dessa olika grupperna har.

Den tredje delen i Jansons teori handlar om koppling till ett politiskt problem. Genom studien av den offentliga debatten och analytiskt identifiera de politiska problem som finns försöker Janson studera om policyförslaget uppfattas som en lösning på ett politiskt problem.

Den fjärde delen i Jansons teori handlar om blockering, alltså hur förslaget förhåller sig till policyramens kärna.³⁷

Alla dessa fyra punkter som Jansson lyfter upp handlar främst om själva processen att från motion till beslut i den politiska apparaten. Det är viktigt att se över vilka hinder det finns innan förslaget kommer upp till riksdagen och för att göra det behöver vi vända oss till den offentliga debatten i den svenska, nationella dagspressen kring ämnet medborgarlön.

³⁶ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s. 66

³⁷ibid, s.66

Anpassning av Jansons teori

Förklaring	Tillvägagångssätt
Argument i den offentliga debatten	Genom att undersöka argumenten i den offentliga debatten kan vi fastställa vilka kunskapsmässiga begränsningar aktörerna har kring ämnet medborgarlön
Maktförhållanden	Undersökningens avsikt är att undersöka maktresurser mellan aktörerna som stödjer samt de som motsätter sig idén om medborgarlön är viktig för att belysa mönstret kring hur seriöst ämnet diskuteras i offentlig media.
Agenda bakom aktörers uttalanden	Olika aktörer har olika typer av agenda när det kommer till diskussionen om medborgarlön i debatten. Genom att undersöka artiklarna belyses underliggande syften aktörer har genom att lyfta upp idén om medborgarlön.
Blockering	Genom att studera den offentliga debattens reaktioner för samt emot medborgarlön kan vi se på vilket sätt diskussion gällande ämnet blockeras inom den offentliga debatten men även hur idén hindras från att komma in till det politiska rummet.

Tabellen ovan är en anpassning av Jansons teori för att studera den offentliga debatten för att förstå den ur ett historievetenskapligt perspektiv. För att förtydliga kommer denna teori att användas för att studera den offentliga debatten ur ett historievetenskapligt perspektiv eftersom debatten avser året 1998. Jansons teori är utvecklad för att studera den offentliga debatten med avsikt för att skapa en större insikt inom policyförslagen i riksdagen. Denna studien ämnar endast förstå hur den offentliga debatten, ur ett historievetenskapligt perspektiv, gällande ämnet medborgarlön ser ut.

Forskar- och forskningsetik

En etikprövning skulle behövas ifall denna studie befann sig på doktorandnivå eftersom studien behandlar känsliga uppgifter såsom politiska åskådningar. Det är viktigt att notera att personerna nämna i artiklarna i undersökningen kan ha ändrat sina politiska åskådningar sedan 1998. Studien har även en förståelse för att vissa personers yttranden är en representation av vad deras parti eller organisations ställningstagande i frågan och det inte är nödvändigtvis deras egna uppfattning.

Syftet är att lägga fokus kring de ord som personer i maktställning har använt i den offentliga debatten och hur dessa ställningstaganden kunde påverkat själva politiken kring ämnet medborgarlön. Alltså, fokus är inte kring personerna själva.

Undersökning

Denna delen av uppsatsen kommer själva studiens undersökningsdel som är uppdelad i två teser. Den första delen lyfts artiklar som är emot medborgarlön. Den andra delen lyfter artiklar som är för medborgarlön. Artiklarna kommer att presenteras kronologiskt. Ett relevant citat från varje artikel kommer att delas med läsaren därefter prövas Jansons teori. Efter varje tes kommer en sammanfattning där artiklarna i varje kategori ställs mot varandra. Detta skapar en tydlighet kring tonens likheter och olikheter i artiklarna. Meningen med denna struktur är för att skapa en röd tråd genom undersökningen som leder in uppsatsen till slutdiskussionen genom en naturlig övergång.

Tes 1: Emot

Nedan kommer ett urval av artiklar att göras av prominenta personer som har olika typer av influens inom politiken och den offentliga debatten att citeras. Meningen med detta urvalet är att visa på vilket sätt aktörerna lyfter upp sina åsikter genom användningen av begreppet medborgarlön. Ibland visar dessa åsikter även genuin oro för samhället medan vid andra tillfällen vägrar vissa personer med makt att tala om ämnet.

Artikeln nedan är från Dagens Nyheter och är publicerad den 15 januari 1998 under rubriken *LO skeptiska till allians*. I artikeln intervjuas LO:s andra vice ordförande Wanja Lundby-Wedin som svarar gällande allians till arbetslöshetsorganisationer, hon valdes som LO:s andra vice ordförande 1994 och sedan blev hon O:s ordförande året 2000. Hon blev därmed den första kvinnliga ordförande i LO:s historia.³⁸ Nyhetsartikeln som är skriven av journalisten Bosse Andersson. Se citatet nedan:

”Hon tycker att många av de arbetslösas organisationer har en för defensiv inställning till hur problemen ska lösas. Medborgarlön och arbetsdelning är inte LO:s recept. Istället handlar det om att driva på tillväxten i samhället. [...] Några generella ekonomiska bidrag blir det inte.”³⁹

³⁸ <https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/wanja-lundby-wedin> [Hämtad 24 maj 2024]

³⁹ Bosse Andersson, ”LO skeptiska till allians”, Dagens Nyheter, 15 januari 1998.

Medborgarlön avfärdas som ett generellt ekonomiskt bidrag, den vaga undertonen av aktörens ordval tyder att idén om medborgarlön inte är normativt eftersom den inte kommer att driva på tillväxten. Aktören är LO:s andra vice ordförande Wanja Lundby-Wedin, hennes ord representerar en organisation med mycket politisk makt. När en sådan person avfärdar idén visar det en tydlig maktutövning. Eftersom Lundby-Wedins position besitter politisk makt kan det ses som ett tydligt sätt att blockera samtalet om medborgarlön att diskuteras seriöst i den offentliga debatten samt att hålla ämnet borta från att delta i den beslutsfattande debatten inom riksdagen.⁴⁰

Artikeln nedan är en krönika i Svenska dagbladet. Krönikan skrevs 14 mars 1998 och heter *Pressade politiker i ouppfostrat Sefyr*. LO-ordförande Bertil Jonsson nämns efter en intervju i TV-program Sefyr som ställer frågor om medborgarlön. Jonsson blev LO:s ordförande 1993 och försökte i sin ordförandepost hantera effekterna av den svenska marknadsanpassningen av dess offentliga sektorer.⁴¹ Socialförsäkringsministern Maj-Inger Klingvall (s) svarar också på frågan om medborgarlön. Klingvall var ordförande i riksdagens socialförsäkringsutskott sedan 1994. Hon utsågs till socialförsäkringsminister 1996 i Göran Persons regering.⁴² Sociologiprofessorn Lasse Ekstrand som var en av de drivande parterna bakom programmet Sefyr svarar deras på deras uttalanden. Artikeln är skriven av journalisten Åsa Crona. Se citatet nedan:

”Kan en icke-lönearbetande svensk inte vara ’aktiv’ utan att söka jobb? LO:s ordförande Bertil Jonsson tvekar: ’För att arbetslinjen som vi företräder ska gälla måste man vara aktiv och söka jobb.’ Hur skulle det kännas för Jonsson om han fick medborgarlön så att han kunde vara mer hemma med sina barn? (Stakar sig). ’Ja, i ett samhälle... jag tror inte på ett sådant samhälle... jag skulle inte vara en tillfredsställd person om jag fick betalt för att inte göra något.’ Frågan går till socialförsäkringsministern Maj-Inger Klingvall. Vad gör den tredjedel av vuxenbefolkningen som ’gör ingenting’, dvs inte lönearbetar? ’Ja, de kanske... lyssnar på musik... promenerar.’ Jonsson och Klingvall ’leker inte med tanken på medborgarlön’. De kommer aldrig att komma på tanken. Enligt sociologiprofessorn Lasse Ekstrand i programmet stänger de därmed dörren för

⁴⁰ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66

⁴¹ <https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bertil-jonsson> [Hämtat 24 maj 2024]

⁴² <https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/mai-inger-klingvall> [Hämtat 24 maj 2024]

den mellansektor där människor skulle kunna sköta uppgifter som den krympande offentliga sektorn lämnar efter sig.”⁴³

LO:s ordförande Bertil Jonsson och socialförsäkringsministern Maj-Inger Klingvall (s) uttalar sig gällande medborgarlön som en icke normativ idé och avfärdar forskning kring ämnets normativitet baserat på deras uttalande åsikter. Jonsson som ordförande för LO och Klingvall som socialförsäkringsminister besitter båda varsin maktposition, den ena representerar en stor väljarskara inom facket och den andra är en representerande minister av regering. Eftersom båda personer besitter makt och väljer att uttala sig utan referens till fakta kring ämnet samt säger *'leker inte med tanken på medborgarlön'* kan deras maktposition ses som inte bara avvärja idén utan också aktivt blockerar att ämnet diskuteras seriöst i debatten och förhindras från att komma in till den politiska debatten i riksdagen – någonting som professorn i sociologi Lasse Ekstrand instämmer med i artikeln genom att nämna att de som intervjuats stänger dörren för möjligheten där människor skulle kunna sköta uppgifter som den krympande offentliga sektorn lämnar efter sig.⁴⁴

Nästa artikel är en insändare i Aftonbladet och är skriven av arbetsmarknadsministern Margareta Winberg (s). Winberg var jordbruksminister mellan 1994 till 1996 sedan blev hon arbetsmarknadsminister mellan 1996–1998 och därefter återgick hon till att vara jordbruksminister mellan 1998 till och med 2002. Hon blev vice statsminister och ansvarig för jämställdhetspolitiken mellan 2002–2003, en post hon anses ha tvingats lämna på grund av hennes aktiva motstånd till svenskt EU- och EMU-medlemskap.⁴⁵ Insändaren är daterad från 26 juni 1998 och går under rubriken *Medborgarlön ett hot mot de arbetslösa*. Se citatet nedan:

”Den leder till ett tudelat samhälle, utslagning, marginalisering och fattigdom. En medborgarlön förutsätter att de som har arbete är beredda att permanent och utan krav på motprestationer försörja de som är utan arbetet. Det försätter dem med medborgarlön i en svår beroendeställning. [...] Medborgarlönen skulle börja släpa efter löneutvecklingen i samhället och ge en allt lägre levnadsstandard för dem utan arbete. Detta kan inte en socialdemokratisk regering acceptera. Den

⁴³ Åsa Crona, ”Pressade politiker i ouppfostrat Sefyr”, Svenska dagbladet, 14 mars 1998.

⁴⁴ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66

⁴⁵ <https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/margareta-winberg> [Hämtat 24 maj 2024]

uppenbara risken är att medborgarlönen skapar en grupp som permanent hamnar utanför det övriga samhället.”⁴⁶

Arbetsmarknadsministern Margareta Winbergs uttryck av medborgarlön är tydligt, hon anser inte att idén är normativt acceptabelt. Hennes ord baseras inte på vad forskning uttrycker utan det är mera ett ställningstagande som hon gör som representant för socialdemokraterna. Personen besitter en viktig maktposition som arbetsmarknadsminister för socialdemokraterna året 1998. Hennes uttryck för vilka farhågor medborgarlön skulle medföra är ett tydligt ställningstagande som blockerar ämnet från att diskuteras seriöst i den offentliga debatten och hindras från att komma in till den politiska beslutsdebatten inom riksdagen.⁴⁷ Det är värt att notera att hennes uttalande har fått reaktioner av befolkningen som ni kommer se i artikeln nedan.

Ibland svarar vanliga medborgare till uttalanden genom insändare för att besvara politiker som besitter makt och gör uttalanden som arbetsmarknadsministern Margareta Winberg (s) gör. Ett sådant exempel kan vi se i en insändare från 1 juli 1998, skriven av en person som använder pseudonymen Blågul under insändartiteln *Så är det redan, Winberg...* Se citatet nedan:

”Allt det som arbetsmarknadsministern Margareta Winberg påstår att medborgarlön ska leda till [...] har vi ju redan mer eller mindre. Kom ut i verkligheten Winberg så får du se. Det duger inte att gömma sig bakom kulisser och billig kosmetika.”⁴⁸

Denna artikeln representerar uttryck som medborgare gör i respons till bristen på representation av personer som besitter makt. Det finns en kontroversiell laddning som representeras i orden av författaren till artikeln, speciellt när det kommer till användningen av orden *billig kosmetika*. Det blir en attack mot personens könstillhörighet vilket skapar konfliktfylld laddning i insändaren.

Nästa artikel är en nyhetsartikel där näringsministern Anders Sundström (s) intervjuas av TT den 26 juli 1998 i tidningen Göteborgs-Posten under artikelnamnet *Sundström*

⁴⁶ Margareta Winsberg, "Medborgarlön ett hot mot de arbetslösa", *Aftonbladet*, 26 juni 1998.

⁴⁷ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66

⁴⁸ Blågul, "Så är det redan, Winberg...", *Aftonbladet*, 1 juli 1998.

tror på lägre skatt. Sundström blev näringslivsminister i Göran Persons regering 1996, efter valet 1998 blev han socialminister men kort därefter avgick han ur regeringen med personliga skäl som motivering. Därefter har han arbetat som VD för sparbanken nord till och med 2002 för att sedan återvända till riksdagen som ledamot. Mellan åren 2004–2013 var Sundström VD och koncernchef för Folksam, mellan 2013-2016 blev han också ordförande för Swedbank bland annat.⁴⁹ Se citatet nedan:

”Sundström [...] tog också ställning för någon form av bortre parentes i arbetslöshetsförsäkringen. – Det måste bli något slut med ständig rundgång med a-kassa. Det går inte att upprätthålla ett välfärdssamhälle med det gamla sovjetiska systemet med medborgarlön. Om jobb finns i Södertälje bör en arbetslös norrbottning ta det. Sade han.”⁵⁰

Näringslivsministern Anders Sundström (s) vill ändra reglerna för arbetslöshetskassan genom att introducera en tidsgräns för hur länge bidraget får tas. Det hade räckt med denna notering till nyheterna men istället benämner han medborgarlöns begreppet i en negativt laddad terminologi och en koppling med sovjetunionen. Baserat på detta kan det anses att Sundström anser att medborgarlön är en icke normativ idé utan att ta hänsyn till forskningen som säger motsatsen. Personen besitter en maktposition som näringslivsminister för socialdemokraterna. Hans ord kan ses som en blockering från att ämnet diskuteras seriöst i offentliga debatten och inom politiken.⁵¹

Kommande artikel är en nyhetsartikel skriven av TT under namnet *Medborgarlön avfärdas* och är publicerad den 2 december 1998 av Göteborgs-Posten. De yttrar sig i artikeln är studentförbundet näringsliv och samhälles välfärdspolitiska råd som består av prominenta namn inom Sveriges akademiska värld. Namnen och titlarna på personerna som står bakom uttalandet är; Anders Björklund professor för social forskning vid Stockholms universitet, prefekten vid socialhögskolan i Lund Per Gunnar Edebalk, professorn i ekonomisk historia Rolf Ohlsson och professorn i nationalekonomi Lars Söderström. Se citatet nedan:

⁴⁹ <https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/anders-sundstrom> [24 maj 2024]

⁵⁰ TT, ”Sundström tror på lägre skatt”, Göteborgs-Posten, 26 juli 1998.

⁵¹ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s. 66.

”Radikala alternativ till dagens trygghetssystem som medborgarlön eller medborgarkonton är alltför dyra eller ger inte den trygghet som krävs. [...] De fyra har studerat om dagens välfärdspolitik håller i kristider som under 1990-talets höga arbetslöshet och kraftigt sjunkande sysselsättning. Och den något motvilliga slutsatsen blir att dagens linje är bäst trots allt. Det vill säga den allmänna svenska välfärdsmodellen.”

Orden bakom studieförbundet näringsliv och samhälles välfärdspolitiska råd anser att medborgarlön inte är möjligt empiriskt, det finns ingenting bakom orden som tyder på att idén inte fungerar normativt. Personerna som stödjer uttalandet är högt uppsatta forskare inom akademien och deras or väger tyngd i den offentliga debatten vilket gör att de besitter makt. Det finns en tydlig blockering av att diskutera medborgarlön på ett seriöst sätt⁵² eftersom deras uttalande inte baseras på en varierad forskningsgrund. BIEN (Basic Income Earth Network) har funnits sedan 1980-talet med många olika forskningsbidrag som förespråkar idéer som medborgarlön men ingen av den forskningen verkar vara med i uttalandet av de prominenta forskarna.⁵³

Kommande artikel är en debattartikel *Arbete – inte bidrag – ger livet mening* och är publicerad på andra sidan i tidningen Svenska dagbladet 15 januari 1998. Det framkommer inget namn på författaren vilket innebär att artikeln är en ledarartikel från tidningsredaktionen för den politiska avdelningen av tidningen. Debattartikeln lyckas lyfta upp denna tidens kritik mot medborgarlön som en seriös idé. Citatet är långt men relevant eftersom större delar av artikeln behövs för att en rättvis kontext ska kunna belysas:

”Medborgarlön lyft emellanåt fram som en lösning på arbetslösheten. Istället för att arbeta skall människor befrias från arbetstvång genom införandet av ett permanent och kravlöst bidrag från staten. En av förespråkarna för medborgarlön är Göran Rosenberg. [...].

Om man för ett tag bortser från de ekonomiska konsekvenserna av ett medborgarbidrag och bara ser på de sociala, finns det en del erfarenhet. I flera brittiska städer har människor levt på socialbidrag eller arbetslöshetsunderstöd i

⁵² Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s. 66.

⁵³ Standing, G. (2017). *Basic income: a guide for the open-minded*. New Haven: Yale University Press, s. 249–251.

åratal. Det har skapat en subkultur där droganvändning och kriminalitet hör till vardagen. Och den kontakt bidragstagarna har med arbetsmarknaden utsträcker sig till svart utförda extraknäck.

Ett införande av medborgarbidrag skulle troligen leda till att många lågutbildade kvinnor i stället för att arbeta skulle vara hemma och sköta om barn. [...].

Ett kravlöst utdelande av pengar har hittills inte visat sig skapa ett gott och fruktbart klimat utan motsatsen.

De flesta bidrag som delats ut i dag i Sverige är kopplade till åtminstone ett minimum av egna insatser. Det är ett led i statens försök att förhindra att de icke förvärvsarbetande helt lämnar den arbetande samhällsgemenskapen. Att ge människor möjligheten att arbeta är nämligen ett sätt att skapa gemenskap och samhälleligt deltagande. [...].

Det är vanligt att de som förordar medborgarbidrag gör det med hänvisning till oron för den utslagning av människor arbetslösheten för med sig. Men inte skulle medborgarbidraget förbättra situationen: motsatsen är bra mycket troligare. medborgarbidrag skulle institutionalisera utslagningen. Medborgarbidrag är egentligen en oerhört cynisk idé. Stora grupper i praktiken de med sämst förutsättningar på arbetsmarknaden: lågutbildade, invandrare, ungdomar, skulle styras till att vända samhället ryggen och samhället skulle tillåtas att vända dem ryggen.

Föreställningen att människan befriad från arbete självmant skulle ägna sin tid åt att bilda sig, läsa och skriva poesi och fördjupa sig i studier av rättsfilosofi och moral emanerar från Marx och en del andra vänsterutopister. Allt vad som hittills framkommit tyder på att de har helt fel. Vid sidan av föda och fostra sina barn är arbete människans elementära uppgift, en livsnödvändighet. Reproduktion och produktion. Arbete ger livet sammanhang och mening. Arbete binder människor samman. Dessutom är det, arbete, och inget annat som skapar välstånd.

Förmodligen skulle medborgarbidrag vara ett snabbt sätt att riva sönder den nödvändiga tillit och respekt som måste finnas människor emellan för att ett samhällsbygge skall fungera. [...].

Det problem som medborgarbidrag sägs vara lösningen på – brist på jobb – finns inte [...].

Om man istället tillät potentiella arbetsgivare att betala löner på ungefär samma nivå som ett medborgarbidrag skulle väldigt många fler jobbtillfällen uppstå.

Mängden av arbetstillfällen är nämligen inte konstant. [...]. Istället för att ge arbetsföra personer bidrag för att inte arbeta och skapa en permanent underklass utan kontakt med den arbetande eliten skulle människor kunna ges lön för utfört arbete.

Det skulle också göra stora delar av den svarta och gråa sektorn vita. Medborgarlön skulle ge precis motsatta följder: En explosionsartad ökning av den svarta sektorn.

Medborgarbidrag löser inga problem.

Det skapar problem.”⁵⁴

Det finns många delar i denna artikeln som behöver belysas. Det första är att medborgarlön ses som normativt och empiriskt omöjligt. Det andra är att personen som skrivit denna artikel inte framkommer med namn utan tidningens redaktion verkar stå bakom inlägget eftersom den befinner sig på sida två av tidningen vilket skapar en viss maktposition som sätter ton för ämnet. Det är en tydlig blockering inom den offentliga debatten när en dagstidning publicerar en sådan här artikel på första sidorna som inte är baserad på forskning eller ens varierade åsikter från olika typer av grupper tankar kring idén. Just i denna artikel finns det också en tydlig agenda, genom användningen av begreppet medborgarbidrag försöker författaren stärka sin poäng som inte har med ämnet att göra. Hans poäng handlar om att belysa att välfärden borde ändras och mindre löner borde implementeras för att minska arbetslösheten.⁵⁵

Sammanfattning

När det kommer till kontroversiell politik i den offentliga debatten vad gäller kritikerna av medborgarlöns idén finns det en viss provokation och irritation bakom ordvalen samt ett visst försök att blockera ämnet från att diskuteras seriöst. Medborgarlön hotar ett etablerat tankemönster i samhället som är relaterat till arbete i det svenska samhället, när en idé kommer

⁵⁴ Författare oklar, ”Arbete – inte bidrag – ger livet mening”, *Svenska dagbladet*, 15 januari 1998.

⁵⁵ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66

som hotar denna existentiellt definierande delen av samhället förstår man reaktionerna som prominenta personer gör.⁵⁶

Likheterna i artiklarna är den negativa inställningen som prominenta personer har mot medborgarlön. LO:s representanter, arbetsmarknadsminister, socialförsäkringsministern och akademiska forskare avfärdar medborgarlön med kritik som ofta baseras på samma typer av argument. Såsom medborgarlön anses skapa beroende av välfärdssystemet som leder till minskat incitament att arbeta samt att det kan leda till ekonomisk och social nedgång. Dessa personer som uttrycker sina positioner gällande medborgarlön använder sin auktoritet för att påverka den offentliga debatten. Genom att offentligt avfärda medborgarlön blockerar dem idén från att diskuteras seriöst inom den offentliga samt den politiska debatten. Genom sina ibland nedvärderande kommentarer försöker dessa personer forma den allmänna opinionen för att avvärja seriösa diskussioner om medborgarlön.

Analysen av dessa artiklar visar tydligt att motståndet mot medborgarlön är strakt bland etablerade makthavare. Deras negativa inställning förstärks genom olika argument och retoriska medel. Denna strategi skapar en homogen debatt där alternativa åsikter och forskning om medborgarlön får svårt att komma till tals.

Det finns även ett lager, nämligen implicita budskap som framförs i artiklarna där vissa av de som intervjuas och skriver använder retoriska medel för att förstärka sina poänger. De är egentligen inte intresserade av medborgarlön som idé utan begreppet används för att föra hem en poäng som aktörerna tenderar att inneha. Ett exempel på detta är LO:s representanter och deras argumentation gällande ekonomisk tillväxt, de yttrar sig negativt om medborgarlön för att stärka sin ståndpunkt gällande arbetslinjen och lönearbetet. Det finns även debattörer som lyfter upp medborgarlön som ett begrepp för att kritisera den befintliga välfärden genom att likställa den med bidragssystemen för att föra hem sin poäng om att arbetsgivare borde ge mindre löner för att anställa fler människor och lösa arbetslösheten.

Trots olika politiska samt ideologiska undertoner har alla artiklar en gemensam konservativ syn på arbete och välfärd, där arbetet ses som en moralisk och social nödvändighet och medborgarlön ses som ett hot mot denna syn.

Tes 2: För

⁵⁶ Andersson, Jan Otto. "Grundinkomst och medborgarlön för en postfordistisk arbetsmarknad." I *Den tredje arbetslinjen: bortom den svenska modellen och marknadsliberalismen*, redigerad av Jonas Agell och Jonas Olofsson, 113–132. Stockholm: Agora, 2005, s. 196–198.

Den första artikeln är en krönika *Den tredje vägen är medborgarlön* skriven av journalisten Anders Ehnmark i tidningen Expressen den 3 februari 1998. Ehnmark var en skarpsynt opinionsbildande reporter vars politiska läggning var åt vänster, hans skrifter om utopier och mat fick även internationell uppmärksamhet.⁵⁷ Ehnmark lyfter upp frågan om arbetslöshet i Europa och främst Frankrike som enligt honom har den högsta arbetslösheten. Han är positivt inställd till André Gorz tillväxtkritiska idéer och idén om medborgarlön som ett alternativ för att lösa arbetslöshetsfrågan. Se citatet nedan:

”INTE EN LÖN SOM TVINGAR en att söka vilket jobb som helst för att överleva (workfare), utan en lön som man kan leva på. Gorz vänder sig mot den självklara sanning som nationalekonomer alltid hävdat, nämligen att den rike blir energisk om han får pengar, men den fattige lat. Den fattige blir också energisk, säger Gorz som är en klok man. Hans tanke med medborgarlön är att det frigör människans skapande förmåga i stället för att trycka ner henne i skoskaften, vilket den nuvarande arbetslöshetspolitiken gör, åtminstone i Frankrike. Den som är fri uppfinner sedan själv det roliga arbetet.”⁵⁸

Journalisten Anders Ehnmark anser att medborgarlön är normativt och empiriskt genomförbart genom referering till André Gorz. Författaren har ingen maktposition och själva artikeln är en debattartikel längre ner i tidningen vilket inte visar en stark indikation på makt. Personen försöker att tala om ämnet på ett seriöst vis för att den offentliga debatten om medborgarlön ska bli mer öppen.⁵⁹

Nästa artikel är en debattartikel på tidningen Arbetet Nyheterna *EU saknar den politiska viljan att agera 'Politiker och ekonomer tvekar räddhågat inför radikala förändringar'* skriven av riksantikvarien Roland Pålsson 4 april 1998. Pålsson är för medborgarlön och i sin debattartikel riktar han kritik mot politikerna för att inte våga testa mera radikala vägval. Se citatet nedan:

”Därför gör Hirst och Thompson följande kommentar till de rika ländernas dilemman och säger att om de inte kan få 'olika slags personalkrävande

⁵⁷ <https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/anders-ehnmark> [Hämtad 24 2024]

⁵⁸ Anders Ehnmark, "Den tredje vägen är medborgarlön", *Expressen*, 3 februari 1998.

⁵⁹ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66.

servicejobb bl.a. inom vården att expandera kraftigt och bli finansierade så måste man ändra samhällsstrukturen vad gäller inkomster och arbete t.ex. genom medborgarlön och arbetsdelning. Alternativet är social turbulens och kollaps i efterfråga'. Deras analys är tänkvärd och en pessimistisk prognos vad gäller sysselsättningen på relativt lång sikt är inte orimlig. Tanken på radikala förändringar får alltid håret att resa sig på konservativa ekonomer och politiker.”⁶⁰

Riksantikvarien Roland Pålsson uttrycker sig positivt normativ och empiriskt för idén om medborgarlön. Personen besitter ingen politisk makt för att påverka den politiska debatten inom riksdagen. Retoriken som används är beskyllande mot politiker som anses inte vara benägna att ta risker vilket visar en reaktion på en blockering i den politiska debatten vad gäller diskussionen av medborgarlön.⁶¹

Det finns två aspekter att avläsa ut denna artikeln. Den första är bristen på förståelse av motsidans oroligheter och kritik mot medborgarlön som idé. Att främst konservativa ekonomer och politiker skulle vara emot medborgarlön stämmer inte helt ut eftersom det finns många socialdemokratiska politiker som ställer sig mot idén. Det finns en vilja att framhäva kritik mot bristen på risktagning inom ekonomin och politiken för att lösa problemet med arbetslösheten men artikeln skapar en konfliktartad ton.

Nästa artikel är en insändare i Dagens Nyheter *En liten vals om lönearbete* och är skriven av Göran Rosenberg 31 maj 1998 som är chefredaktör för tidskriften Moderna tider. Rosenberg är en av de mera ofta förekommande namnen i dagspressen när medborgarlön lyfts upp som någonting positivt. Rosenberg är en författare, samhällsdebattör och var chefredaktör för tidskriften Moderna tider samt har han tilldelats Stora journalistpriset 1993.⁶² Se citat nedan:

”Vi måste hitta en ny balans mellan marknad och politik som gör den flexiblere arbetsmarknaden socialt möjlig, det livslånga lärandet till en reell möjlighet och kravet på risktagande och fri lönesättning till något mer än krass cynism. Införandet av en social grundtrygghet – en del kallar det medborgarlön – som inte längre kopplas till lönearbetet utan till medborgarskapet, kanske med inslag av samhällstjänst eller andra sociala förpliktelser är i det sammanhanget en vals som

⁶⁰ Roland Pålsson, ”EU saknar den politiska viljan att agera ’Politiker och ekonomer tvekar räddhågat inför radikala förändringar’”, *Arbetet Nyheterna*, 4 april 1998.

⁶¹ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66.

⁶² <https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/göran-rosenberg> [Hämtad 24 2024]

förtjänar att tas på samma allvar som den nu gängse valsen att den osynliga handen ordnar allt.”⁶³

Författaren Göran Rosenberg ser medborgarlön som normativt och empiriskt möjligt. Författaren besitter en viss maktposition som chefredaktör för tidskriften Moderna tider, denna maktposition är inte politisk men den är prominent som en kulturtidskrift inom den offentliga debatten. Rosenbergs agerande indikerar ett försök till att lyfta bort den blockerande retoriken mot medborgarlön i den offentliga och politiska debatten.⁶⁴

Följande artikel är en nyhetsartikel *Schlaug positiv till medborgarlön i framtiden* som är publicerad 17 juli 1998 i Göteborgs-Posten och skriven av journalisten Margit Silberstein. Artikeln intervjuar Birger Schlaug (mp) och docent Tapio Salonen vid socialhögskolan i Lund. Se citat nedan:

”Låt alla som inte har ett lönearbete få en grundlön av staten [...] invånare som inte kan eller vill ha ett vanligt jobb, får en så kallad medborgarlön av staten. [...] Miljöpartiet har tillsatt en intern utredning för att kunna ta ställning till om framtidens medborgare ska få medborgarlön. [...] – Det kommer inte att finnas ordinära jobb till alla i framtiden. Medborgarlön är ett bra alternativ, att lösa problemet med arbetslösheten. [...] Men han menade också att ett system med medborgarlön var något positivt i sig oavsett arbetslösheten. Schlaug medgav att det kan leda till motsättningar att en grupp i samhället försörjer dem som inte kan eller vill jobba. – Vi måste förändra synen på lönearbete. Fastslog Birger Schlaug. [...] Solonen anser att hela trygghetssystemet måste göras om för att anpassas till hur arbetslivet ser ut idag. Och alla arbetslösa måste ha rätt till A-kassa.”⁶⁵

Personerna som intervjuas är språkrör för miljöpartiet Birger Schlaug (m) och docent i sociologi Tapio Salonen. Schlaug anser att medborgarlön är normativt samt empiriskt möjligt att genomföra. Salonen riktar kritik mot välfärdssystemet och anser att den behöver återanpassas till situationen som råder kring arbete 1998. Schlaug har en politisk makt och Salonens ord väger möjligtvis något i den offentliga debatten eftersom han är en högt uppsatt forskare inom

⁶³ Göran Rosenberg, ”En liten vals om lönearbete”, *Dagens Nyheter*, 31 maj 1998.

⁶⁴ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66.

⁶⁵ Margit Silberstein, ”Schlaug positiv till medborgarlön i framtiden”, *Göteborgs-Posten*, 17 juli 1998.

akademien men han saknar faktiskt politisk makt. Deras ord kämpar mot blockeringen av debatten om medborgarlön inom den offentliga och den politiska sfären.⁶⁶

Nästa artikel är en nyhetsartikel *Ett nytt stycke liv* publicerad 12 oktober 1998. Artikeln lyfter upp en verksamhet för arbetslösa kvinnor vid namn Livstycket som startades av pedagogen Birgitta Notlöv. Artikeln är skriven av Birgitta Albons. Citatet nedan lyfter upp Notlövs argumentation för medborgarlön:

”DET ÄR OVÄRDIGT att behöva gå till socialkontoret och redovisa hela sitt liv, att inte få bestämma själv. Hur ska man kunna vara en förebild för sina barn när man måste fråga andra? Socialbidrag är bra men inte hela livet. Vi måste hitta andra lösningar, börja diskutera någon form av medborgarlön. Det finns massor av arbetsuppgifter för ett värdigt samhälle som kan ge människor en meningsfull tillvaro, säger Birgitta Notlöv.”⁶⁷

Birgitta Notlöv är en pedagog som anser att medborgarlön vore normativt nödvändigt för att lösa den rådande problematiken med arbetslösheten. Hon är en person som har startat en verksamhet för arbetslösa kvinnor och hennes ord väger i den offentliga debatten, alltså besitter hon makt i den offentliga debatten och inte inom den politiska sfären. Hennes ordval indikerar ett försök att påverka den offentliga debattens mottaglighet för medborgarlön genom referering till de arbetslösa kvinnornas situation.⁶⁸

Kommande artikel är en nyhetsartikel *Förmedlingen flyttar ut* som är publicerad av Nyheterna den 13 december 1998. I artikeln intervjuas en chef Jack Jarshild på arbetsförmedlingen. Artikeln är skriven av Lotta Engelbrektsen. Se citatet nedan:

”Ute i stadsdelarna ska man istället jobba mer långsiktigt med dem som, av olika anledningar, idag helt står utanför arbetsmarknaden. – Huvudsyftet är förstås att föra människor tillbaka dit. Men också att hitta en värdig situation för dem vars möjligheter är uttömda. Istället för ’bokstavslösningar’, som Jack Jarshild kallar det, ALU, API och OTA som håller den arbetslösa igång under en sexmånadersperiod, hoppas man på gemensam väg finna en långsiktigare strategi.

⁶⁶ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66.

⁶⁷ Birgitta Albons, ”Ett nytt stycke liv”, *Dagens Nyheter*, 13 oktober 1998.

⁶⁸ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66.

Flerårsprojekt, medborgarlön eller kanske någon form av 'social pension'. – Vi famlar fortfarande lite, erkänner han.”⁶⁹

Personen som intervjuas är chef på arbetsförmedlingen Jack Jarshild och han är normativt och empiriskt för medborgarlön. Personen besitter makt som chef på en svensk myndighet som är kopplad till arbetsmarknaden, där medborgarlön är riktad som lösning på den rådande arbetslösheten. Makten Jarshild besitter påverkar den offentliga debatten men inte nödvändigtvis politiskt, inte på ett direkt vis i alla fall.

När det kommer till förespråkare av medborgarlön som lyfter upp idén tenderar deras ord att inte ta hänsyn till kritiken som är riktad till idén förutom möjligtvis journalisten Anders Ehnmarks debattartikel och sådana artiklar är få.⁷⁰

Sammanfattning

När det kommer till kritiken mot medborgarlön är det många fler personer som besitter politisk makt som uttalar sig negativt om idén. Deras svar är inte sällan aggressiv och nedlåtande, det finns en ovillighet till att acceptera idén eftersom den diskuterar lösningen utanför den accepterade ramen som den politiska medvetenheten befinner sig inom.⁷¹ Detta leder till en fortsatt eldad debatt inte minst från arbetslösa individer som kritiserar de motspråkarna av idén minst lika aggressivt.

Likheterna är att alla artiklar uttrycker på olika sätt ett stöd för medborgarlön som en lösning på arbetslösheten och sociala problem. Det finns en kritik mot det nuvarande system där kritiken riktas mot arbetsmarknadspolitikens metoder för att hantera arbetslösheten och de menar att systemet inte fungerar som det ser ut idag. De anser att medborgarlön är teoretiskt tilltalande och praktiskt genomförbart. Någonting som är, i de flesta fallen, likt är bristen på förståelsen och bemötandet av kritiken från den motsatta sidan. Det finns en vilja att göra sig hörda vilket leder till en tondöv debatt där ingen lyssnar på någon annan.

Olikheterna är märkbart i retoriken mellan skribenterna. Anders Ehnmark använder mer en idealistisk ton medan Birger Schlaug och Pålson är mera kritiska och beskyllande i tonen mot politiker och ekonomer. Göran Rosenbergs ton är mera reflekterande

⁶⁹ Lotta Engelbrektsen, "Förmedlingen flyttar ut", *Nyheter*, 13 december 1998.

⁷⁰ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s.66.

⁷¹ Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003, s. 160–161.

och Birgitta Notlöv fokuserar på konkreta problem såsom socialbidragen och arbetslöshet för kvinnor. Det finns en skillnad på makten mellan dessa personer. Birger Schlaug är politiker medan de andra saknar direkta politiska maktpositioner.

Dessa olika nyanserade röster inom debatten visar hur diskussionen om medborgarlön inte bara handlar om själva sakfrågan utan också om de underliggande strategierna, symbolerna och maktdynamikerna som dessa aktörer försöker bemöta. Deras försök att påverka den offentliga- och politiska debatten faller något kort med tanke på vilka faktiska maktpositioner de har och kan påverka inom riksdagen.

Slutdiskussion

Denna studie bidrar med ny kunskap i form av en representering av den offentliga debatten 1998 gällande ämnet medborgarlön. Skillnaden mellan denna studie och Per Jansons studie är valet av fokus. Jansons studie fokuserar på policyförslagen av medborgarlön i Riksdagen och hur intrigen ser ut kring dessa förslag. Denna studie bidrar med insikt kring hur befolkningen i den offentliga debatten yttrar sig kring ämnet medborgarlön. Båda dessa typer av studier är viktiga för att förstå de olika lager som berör ämnet medborgarlön.

När det krisar i samhället tenderar ämnet kring medborgarlön komma upp mera frekvent i offentliga debatter men dessa tar sig sällan in i politiken. Det har varit av intresse att studera vad som förhindrar ämnet från att lämna den offentliga debatten och ta sig in till den politiska debatten i riksdagen. Genom en inblick i debatten året 1998 framkommer det insikter som kan ge en indikation till varför ämnet inte lämnar den offentliga debatten. Vi kan ta en närmare inblick gällande dessa artiklars likheter och olikheter mellan teserna som presenterades i undersökningen för att få en förståelse av denna blockering.

Några väldigt märkbara skillnader mellan kategorier är att maktskillnaden mellan de som är emot medborgarlön är betydligt större än de som förespråkar idén. Trots skillnaderna i politiska åsikter kunde debattörer från högerpolitiken, socialdemokratiska förespråkare och representanter från LO enas mot medborgarlön som enligt dem hotar hela spelarenan som de verkar inom.

Några likheter är bristen på bekräftelse av motpartens kritik. Antingen attackerar de varandra, ignorerar varandra och för talan för sina egna vyer eller försöker de aktivt att blockera motpartens möjlighet att diskutera idén seriöst. Just blockeringen ger mer effekt när aktören besitter politisk makt och influens i den politiska arenan.

Debattörernas sätt att hantera denna frågan kan likställas med aktivister som för gatans politik. Mycket kontroversiell och konfliktfylld stämning fyller hela debatten.

Mycket av argumenten som talar för medborgarlön stämmer någorlunda överens med den tidigare forskningens vyer kring arbetshistoria ur ett kritiskt perspektiv. De försöker tala om en förändring av arbetets betydelse och ideologi genom att försöka uppmärksamma eftersläpande ideologier som följt med arbetet sedan protestantismen och kalvinismens tankar kring arbetet som en dygd och ett kall. Det finns en längtan till att omorganisera välfärdens funktion från att se till att människor arbetar till att befria människors kapacitet till kreativitet för att skapa mera resiliens mot framtidens utmaningar.

Avsnittet av Jansons teori som talar om blockering var något mera otydlig när det kommer till policyförslagen och hur de mottas i riksdagen. Han menar att blockeringen av förslagen kan ha att göra med att de inte kan hanteras av policyramen och det finns ett motstånd mot idéer som hotar en väletablerad ideologi som arbete. När vi tittar på den offentliga debatten är det mera tydligt när det kommer till blockeringen men vi behöver tänka på att många av de som uttalar sig representerar också ett parti eller en annan organisation vilket kan innebära att de håller med sina yttranden men kan även innebära att de för endast organisations talan som representanter för denna. Oavsett vilken ställning dessa personer har personligen finns det en tydlig problematik när ämnet medborgarlön kommer på tal. Nämligen att de etablerade tankemönstren, idéerna kring arbete och medvetandet i samhället inte kan under 1998 acceptera att en sådan idé tar plats eftersom den ses vara utanför vad som är vettigt att tala om.

När det kommer till argumenten som debattörerna i tes två förespråkar gällande vilka alternativ inom välfärden de vill gärna se istället för medborgarlön blir diskussionerna intressanta. Deras vyer liknar ett allt mer strikt välfärdssystem som ska begränsas. Det finns även indikation på reformer som påminner allt mer om den liberala formen av välfärdssystem som återfinns i England och Irland. Dessa system har en väldigt liten statlig inblandning och en stor privat försäkringsverksamhet och tenderar att sätta väldigt mycket press på befolkningen för att få dem att fortsätta arbeta även om löner och villkor försämras för dem inom arbetsmarknaden.

Besvarandet av frågeställningarna

Hur såg den offentliga debatten om medborgarlön ut 1998 och varför blev inte den en riksdagsfråga?

Debatten är mångfacetterad och har många lager. Men vi kan göra ett försök att presentera de olika lagren. Det finns många som är emot medborgarlön, likaså finns det många som är för idén. Dessa två grupper presenterar idén med olika motiv.

De som är för medborgarlön presenterar idén främst för att belysa ett behov för att testa nya metoder för att lösa arbetslösheten. Det finns även vissa som riktar kritik mot den etablerade maktens hantering av arbetslösheten och använder medborgarlön för att stärka deras poäng. Det finns även en bristande vilja att bemöta kritik från motsidan.

De som är emot medborgarlön tenderar att föra en mycket hårdare linje gällande deras kritik av idén genom att förlöjliga den och lyfta upp förslag de representerar som bättre

alternativ. Det finns en rädsla för ännu mer ekonomisk nedgång vid introduktionen av idén än vad arbetslösheten redan har gjort mot ekonomin och därför tenderar många kritiker med politisk makt att slå ned hårt mot idén utan att besvara förespråkarna på ett värdigt sätt med hänvisning till vad den faktiska forskningen säger. Kritikernas avsikt tenderar att underminera idén och dess förespråkare för att tysta debatten.

Det är en konfliktfylld debatt. De olika parterna har svårt att diskutera idén på ett bra sätt. Det finns krafter som bestämt sig att inte delta i debatten och de använder sin politiska makt för att försöka stänga ned den. Det finns andra parter som tenderar att använda sig av detta aktuella ämne för att tala om sina vyer som inte har någonting med ämnet att göra. Ämnet är främmande för aktörerna som representerar makten och deras reaktioner mot ämnet kan möjligtvis förklaras genom den etablerade arbetsideologin som växt genom sekler av historia omkring oss.

Denna studie har visat att dessa ramar inom politikens rum som inte överskrids inte riktigt återfinns i den offentliga debatten eftersom många olika röster yttrar olika åsikter kring ämnet, vissa för och vissa emot. Medan i riksdagen stoppas policyförslagen om medborgarlön och går inte vidare till diskussion. Detta innebär att vi får reda på mer om hur diskussionerna kring medborgarlön ser ut i samhället. Det var ungefär lika många för och lika många emot när det kommer till dessa diskussioner vilket inte reflekteras ifall man endast studerar policyförslag i riksdagen.

Ett mera kortfattat svar är att debatten är ytlig och inte tillräckligt mogen från båda hållen för att föras på ett mera konkret sätt. Vilket försvårar dess möjlighet att bli en seriöst diskuterad fråga i riksdagen. Med detta sagt kommer policyförslag och motioner senare som Janson belyser och han nämner att det saknas en potentiellt stark grund som står bakom medborgarlön för att idén ska få fäste, vilket kan stämma. Denna debatten från 1998 har dock påvisat att problemet ligger snarare i bristen på att debatten diskuteras på ett tillräckligt djupt sätt från alla parter med olika åsikter eftersom medborgarlön kan beröra många aspekter i välfärden. Det är för infekterat och behöver tid för att ämnet ska kunna debatteras på ett mera lämpligt sätt, först då kan ämnet komma upp på riksdagens agenda som ett seriöst policyförslag för diskussion.

Historiens roll

Vi står inför en rad komplicerade utmaningar särskilt inom välfärdssystemet. Det finns många vetenskapliga discipliner som redan fokuserar på välfärdssystem och medborgarlön inom statsvetenskap, ekonomi och sociologi bland många andra discipliner. De brukar ofta hänvisa till historien för att skapa en kontext för sin forskning men det saknas ofta en djupare historisk förståelse inom dessa studier. Det som saknas är ofta en tillräckligt nyanserad förståelse av historisk bakgrund i dess egna samtid för att begripa de många lager som formar vår identitet och förståelsen av vår samtid.

Var är vårt välfärdssystem på väg? Vi behöver förstå de historiska rötterna till dagens utmaningar och förändringar. Historievetenskapens styrka är att se de långa linjerna och identifiera mönster som inte alltid är uppenbara vid första ögonkast. Historiker hjälper oss att förstå varför vissa strukturer och tankemönster har utvecklats som de gjort samt hur dessa påverkar våra nuvarande beslut och framtida vägval. Historiker erbjuder en kontextuell bakgrund och en kritisk dimension som är nödvändig för att förstå de komplexa mönstren av mänsklig samvaro och de strukturer vi omges av.

Denna studie har bidragit till en mera nyanserad bild av diskussion kring medborgarlön som många försöker förhindra från att komma till. Det är problematiskt eftersom det pågår många förändringar av vår tillvaro och förhindring från att tala om ett ämne skapar mer förvirring och vilseledning vilket kan utnyttjas av politiska krafter som inte har alla medborgares bästa intressen i åtanke.

Vidare forskning behöver göras i större skala över flera år och möjligen i jämförelse med riksdagsarkiv för att ge ännu mer insikt och information kring verkligheten gällande historien om medborgarlön, ett ämne som provocerar och utmanar normer i samhället. Här finns det mer att hämta eftersom det finns fler år där debatter har skett i samband med olika politiska och sociala händelser i Sverige och världen.

Litteraturförteckning

Andersson, Jan Otto. "Grundinkomst och medborgarlön för en postfordistisk arbetsmarknad." *I Den tredje arbetslinjen: bortom den svenska modellen och marknadsliberalismen*, redigerad av Jonas Agell och Jonas Olofsson, 113–132. Stockholm: Agora, 2005.

Bergström, Göran & Svärd, Per-Anders, "Idé- och ideologianalys" i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Boréus, Kristina & Bergström, Göran (red.). Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2018.

Boréus, Kristina, "Argumentationsanalys" i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Boréus, Kristina & Bergström, Göran (red.). Fjärde [omarbetade och aktualiserade] upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2018.

Ennerberg, Elin & Gladoić Håkansson, Peter (red.), *Plats för vem?: om arbetets inkludering och exkludering*, Nordic Academic Press, Lund, 2022.

Gorz, André, *Arbete mellan misär och utopi*, Daidalos, Göteborg, 2001.

Greiff, Mats, *Kontoristen: från chefens högra hand till proletär: proletarisering, feminisering och facklig organisering bland svenska industritjänstemän 1840–1950*, Mendocino, Diss. Lund: Univ., Lund, 1992.

Inglehart, Ronald & Welzel, Christian, *Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence*, Cambridge University Press, New York, 2005.

Janson, Per, *Den huvudlösa idén: medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerad debatt*, Arkiv, Diss. Lund: Univ., 2003, Lund, 2003.

McKay, John P. (red.), *A history of world societies*, 8. uppl., Bedford / St Martin's, Boston, 2009.

Olofsson, Jonas, 'Välfärdspolitiska vägval', in Swärd, H., Edebalk, P. G. and Wadensjö, E. (eds), *Vägar till välfärd: idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, 1:3 edn, Liber, People Printing, Kina.

Paulsen, Roland, *Arbetsamhället: hur arbetet överlevde teknologin*, 1. uppl., Gleerups, Malmö, 2010.

Standing, G. (2017). *Basic income: a guide for the open-minded*. New Haven: Yale University Press.

Trädgårdh, Lars, 'Det civila samhällets välfärdstjänster - Sverige i ett jämförande perspektiv', in Swärd, H., Edebalk, P. G. and Wadensjö, E. (eds), *Vägar till välfärd: idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*, 1:3 edn, Liber, People Printing, Kina.

Digitalt material

<https://tidningar.kb.se> [17 april 2024]

Kolberg, J. E. and Esping-Andersen, G., 'Welfare States and Employment Regimes', *International Journal of Sociology*, vol. 21, no. 1, 1991, pp. 3–35, <http://www.jstor.org/stable/20630052>, s. 8-10. [Hämtad 23 maj 2023]

<https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/anders-ehnmark> [Hämtad 24 maj 2024]

<https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/anders-sundström> [Hämtad 24 maj 2024]

<https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bertil-jonsson> [Hämtad 24 maj 2024]

<https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/margareta-winberg> [Hämtad 24 maj 2024]

<https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/maj-inger-klingsvall> [Hämtat 24 maj 2024]

<https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/göran-rosenberg> [Hämtad 24 maj 2024]

<https://www-ne-se.proxy.mau.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/wanja-lundby-wedin>
[Hämtad 24 maj 2024]

Dagspress

Bosse Andersson, "LO skeptiska till allians", *Dagens Nyheter*, 15 januari 1998.

Åsa Crona, "Pressade politiker i ouppfostrat Sefyr", *Svenska dagbladet*, 14 mars 1998.

Margareta Winsberg, "Medborgarlön ett hot mot de arbetslösa", *Aftonbladet*, 26 juni 1998.

Blågul, "Så är det redan, Winberg...", *Aftonbladet*, 1 juli 1998.

TT, "Sundström tror på lägre skatt", *Göteborgs-Posten*, 26 juli 1998.

Författare oklar, "Arbete – inte bidrag – ger livet mening", *Svenska dagbladet*, 15 januari 1998.

Anders Ehnmark, "Den tredje vägen är medborgarlön", *Expressen*, 3 februari 1998.

Roland Pålsson, "EU saknar den politiska viljan att agera 'Politiker och ekonomer tvekar räddhågat inför radikala förändringar'", *Arbetet Nyheterna*, 4 april 1998.

Göran Rosenberg, "En liten vals om lönearbete", *Dagens Nyheter*, 31 maj 1998.

Margit Silberstein, "Schlaug positiv till medborgarlön i framtiden", *Göteborgs-Posten*, 17 juli 1998.

Birgitta Albons, "Ett nytt stycke liv", *Dagens Nyheter*, 13 oktober 1998.

Lotta Engelbrektson, "Förmedlingen flyttar ut", *Nyheterna*, 13 december 1998.